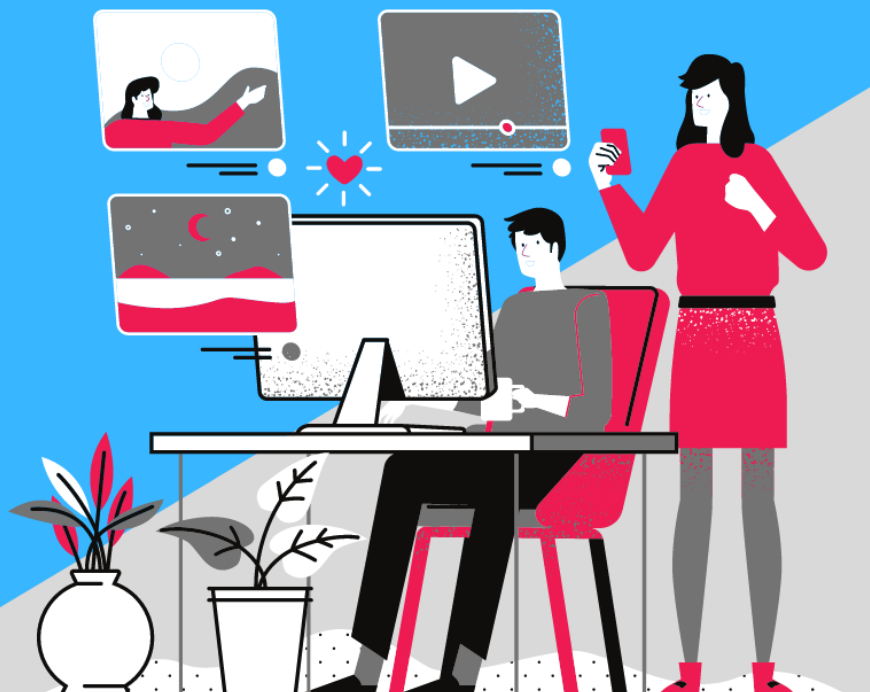

REKOMANDIME POLITIKE PËR EDUKIMIN E SHKRIM- LEXIMIT MEDIATIK

RAPORT

Tabela e Përmbajtjes

1. Hyrje – rreth projektit & hulumtimit	3
2. Rishikim i literaturës	5
2.1. Mundësitë e mësimit të shkrim-leximit mediatik në Sllovaki	5
Gjendja aktuale e artit të edukimit të shkrim-leximit mediatik	6
Mundësitë e të mësuarit për mësuesit	8
Iniciativat joformale.....	9
Edukimi mediatik dhe media apo gazetarët.....	9
A ka ndonjë hap përpara në fushën e edukimit të shkrim-leximit mediatik në Sllovaki?	10
Hulumtimi ekzistues mbi gjendjen e shkrim-leximit mediatik	10
2.2. Mundësitë e mësimit të shkrim-leximit mediatik në Bullgari	12
2.3. Mundësitë e mësimit të shkrim-leximit mediatik në Slloveni	15
Promoting media literacy and online safety through non-formal and informal learning.....	18
2.4. Mundësitë e mësimit të shkrim-leximit mediatik në Kosovë	20
Iniciativat dhe Projektet and Projects	21
Ponder	21
Learn to Discern (L2D) – Kosovo.....	21
Punim i pozicionit mbi Mediat dhe Literaturën Informative në Kosovë	21
2.5. Mundësitë e mësimit të shkrim-leximit mediatik në Greqi.....	22
3. Metodologjia	25
Kufizimet.....	26
4. Gjetjet dhe analizat e hulumtimit	27
5. Rekomandime të politikave.....	38
Sllovakia	38
Bullgaria	38
Slovenia.....	40
Kosova.....	40
Greqi	41
Në mbarë BE-në.....	41
6. Përfundimet.....	43

1. Hyrje – rreth projektit & hulumtimit

Shekulli 21 është i lidhur me rritjen e teknologjive të informacionit dhe komunikimit, të cilat gradualisht janë bërë pjesë e përditshmërisë sonë. Ne përdorim mjete dixhitale çdo ditë në punë, në shkollë dhe në aktivitetet e kohës së lirë. Epoka e sotme mund të përshkruhet si dixhitale, dhe kjo u bë më intensive veçanërisht gjatë pandemisë COVID 19, gjatë së cilës individët edhe më pak të aftë dixhitalisht duhej të zhvendosnin aktivitetet e tyre në mjedisin online.

Meqenëse bota përreth nesh po ndryshon vazhdimisht dhe edukimi, qoftë formal apo joformal, është një fushë shumë dinamike. Ndryshimet dixhitale apo edhe sociale, ekonomike apo kulturore ndikojnë indirekt në sistemin arsimor të të gjitha vendeve dhe në këtë mënyrë detyrojnë një rivlerësim të metodave dhe mjeteve të edukimit. Sistemi duhet të ecë në hap me kohën dhe të jetë i hapur ndaj mundësive të reja dhe më e rëndësishmja, punonjësit e të rinjve duhet të edukohen vazhdimisht në këtë drejtim. Vetëm në këtë mënyrë ata mund ta bëjnë mirë punën e tyre dhe t'u kalojnë njohuritë dhe aftësitë e duhura në mënyrë efektive dhe tërheqëse tek të rinjtë.

Puna dixhitale për të rinjtë është një fushë me rritje të shpejtë dhe mediat janë pjesë integrale e saj. Rritja e internetit dhe përdorimi i gjerë i rrjeteve sociale kanë çuar në një ndryshim të rëndësishëm në ndarjen dhe shpërndarjen e informacionit. Shumë media të reja janë shfaqur dhe konsumatori mesatar nuk mund të përballet me sasinë e madhe të informacionit ndaj të cilit ekspozohet çdo ditë. Edukimi i pamjaftueshëm mediatik - paaftësia për të vlerësuar informacionin përkatës shkakton më pas një tendencë për të besuar në dezinformata dhe teori konspirative. Kjo polarizon shoqërinë dhe në fund kërcënon themelet e demokracisë.

Shkrim-leximi mediatik dhe dixhital, si dhe aftësia për të vlerësuar në mënyrë kritike informacionin janë kompetencat kryesore të ditëve të sotme. Prandaj, është veçanërisht e rëndësishme që mësuesit, punonjësit rinorë dhe përfaqësuesit e organizatave rinore të përfshira në edukimin e të rinjve të përmirësohen në këtë fushë. I gjithë projekti Erasmus + GaMEfy është ndërtuar mbi këtë qëllim.

Prandaj, partnerët e GaMEfy punuan së bashku për të krijuar disa rezultate arsimore të projektit. E para është kurrikula që përmban një mjet të dobishëm për të kuptuar edukimin mbi temat e shkrim-

leximit dixhital dhe mediatik, si për të rinjtë ashtu edhe për punëtorët dhe edukatorët rinorë. The second output of the project is a great interactive educational game, which gives the target groups the opportunity to learn in an easy, accessible way, and improve their digital skills and their knowledge about media and fake news.

Pas testimit dhe përmirësimit të lojës, partnerët po e pilotonin atë në 5 cikle të plota, ndërsa universitetet në 10. Kjo do të thotë se duhej të gjenin deri në 200 të rinj për të luajtur lojën, më pas të plotësonin një pyetësor dhe të merrnin pjesë në një fokus grup. të cilat synonin të vlerësonin vetë lojën por më së shumti gjendjen e arsimit mediatik dhe mundësive arsimore në këtë fushë në vendin e tyre. Rezultatet e kërkimit sasior dhe cilësor mund të gjenden në faqet vijuese të Udhëzimeve.

Partnerët gjithashtu shqyrtuan individualisht gjendjen e edukimit mediatik në vendet e tyre dhe përgatitën një raport duke iu referuar mundësive arsimore në fushën e edukimit dixhital mediatik. Ju mund të gjeni rezultatin e hulumtimit të tyre në tavolinë në Udhëzimet tona. Bazuar në informacionin dhe të dhënat e mbledhura, partnerët ishin në gjendje të propozonin rekomandime politikash për nivel kombëtar dhe evropian - rekomandime se si të përmirësohet edukimi mbi median dhe shkrim-leximin dixhital.

2. Rishikim i literaturës

2.1. Mundësitë e mësimi të shkrim-leximit mediatik në Sllovaki

Edhe pse niveli i edukimit mediatik në Sllovaki është ndër më të ulët në BE (siç tregohet në Indeks të Literacy Media 2021¹), ka përmirësime kur bëhet fjalë për qasjen ndaj arsimit formal në këtë fushë. Ekzistojnë gjithashtu mundësi të shumta të të mësuarit joformal dhe rezultate të hulumtimit. Në këtë kontekst, është e dobishme që detyrimi për të informuar për gjendjen e edukimit mediatik u transpozua në [Ligjin nr.308/2000](#) për Transmetimin dhe Ritransmetimin dhe për ndryshimin e Ligjit Nr. 195/2000 për Telekomunikacionin. Sipas § 5 të tij, neni. 2, pika j), [Këshilli për Transmetim dhe Ritransmetim](#) është i detyruar t'i "sigurojë Ministrisë së Kulturës dhe Ministrisë së Arsimit të Republikës së Sllovakisë materiale mbështetëse për një raport që analizon gjendjen dhe nivelin e arsimit mediatik"².

Këshilli për Transmetim dhe Ritransmetim ia besoi këtë detyrë [Fakultetit të Komunikimit në Media të Universitetit](#) "Shën Kirili dhe Metodi" në Tërnavë. Dokumenti "[Koncepti i edukimit mbi shkrim-leximin mediatik në kontekstin e të mësuarit gjatë gjithë jetës](#)", i miratuar nga Qeveria e Republikës së Sllovakisë në vitin 2009, parashikonte krijimin e Qendrës për edukimin e shkrim-leximit mediatik. Një qendër e tillë u krijua në këtë fakultet. Përveç kësaj, dokumenti përcakton pozicionin e edukimit për edukimin mediatik në mësimin gjatë gjithë jetës dhe institucionet publike që duhet të përfshihen në zhvillimin e tij. Ai ofron njohuri për gjendjen e atëhershme në këtë fushë dhe përveç disa rekomandimeve dhe përskrimeve të Qendrës nuk ofron qëllime konkrete.

Rëndësia e aksesit të publikut në burimet objektive dhe pluraliste të informacionit dhe forcimi i pavarësisë së mediave të shërbimit publik është një nga synimet e përcaktuara nga [vizioni dhe strategjia e zhvillimit të Sllovakisë deri në vitin 2030](#).

¹ <https://osis.bg/?p=3750&lang=en>. Slovakia ranks 22nd place in 2021 (45 points on a 0-100 scale)). In 2019, it was also in 22nd place with 44 points: <https://osis.bg/?p=3356&lang=en>. Media Literacy Index is published by the Open Society Institute – Sofia (<https://osis.bg/wp-content/uploads/2019/11/MediaLiteracyIndex2019-ENG.pdf>).

² <http://www.slovakproducers.com/images/Act-on-Broadcasting-and-Retransmission.pdf>

Një nga qëllimet e [Fondit Audiovizual Sllovak](#) është zhvillimi i arsimit dhe kërkimit profesional në fushën e kulturës audiovizive dhe artit filmik. Prandaj, është gjithashtu një palë e rëndësishme e interesit në fushën e edukimit të shkrim-leximit mediatic në Sllovaki.

Një tregues i gjendjes së mjedisit mediatic - niveli i besimit në media - nuk është gjithashtu i favorshëm në Sllovaki. Rezultatet e studimit të quajtur [Besueshmëria e mediave të lajmeve në mbarë botën 2021](#) u publikuan në Statista. Ai përfshin një grafik që tregon përqindjen e të rriturve që u besojnë mediave të lajmeve shumicën e kohës në vende të zgjedhura në mbarë botën që nga shkurti 2021. Sipas kësaj, 30% e të rriturve në Sllovaki i besojnë mediave të lajmeve, që është një nga rezultatet më të ulëta krahasuar me 65 % në Finlandë, e cila shënon më të mirat në këtë studim. Ky rezultat korrespondon mjaft me të dhënat nga [Atlasi i Vlerave Evropiane](#). Ai tregon se 39,75% e sllovakëve kanë besim te shtypi dhe 27,22% e tyre kanë besim në mediat sociale (të dhënat janë të vitit 2017 dhe gjithashtu janë intervistuar të rinjtë). Duke parë vetëm të rinjtë, 33,24% e tyre kanë besim te shtypi dhe 33,96% kanë besim te mediat sociale. [Indeksi Botëror i Lirisë së Shtypit 2021](#) e rendit Sllovakinë në vendin e 35-të (me rezultatin 23.02).

Është e rëndësishme të përmendet gjithashtu lidhja ndërmjet etikës mediatike, përgjegjësisë sociale dhe edukimit mediatic, sepse të kuptuarit e saj ofron më shumë njohuri në botën e medias dhe mekanizmat e saj. Etika e medias dhe përgjegjësia sociale nuk janë një temë kryesore në Sllovaki, megjithatë ka çështje të përsëritura dhe tema konkrete që tërheqin vëmendjen e ekspertëve dhe publikut. Ndodh shpesh që mediat publikojnë histori pa verifikuar të gjitha informacionet dhe kështu ngatërrojnë publikun. Në vend që të merren me dezinformatat, ata në fakt po kontribuojnë në të. Kjo ndodh shumë shpesh në mediat tabloide, por ato me reputacion (përfshirë shërbimin publik) janë gjithashtu të prirur ndaj këtij zakoni të keq, duke e bërë atë një çështje edhe më serioze, sepse publiku ka më shumë besim tek ata. Megjithatë, mund të vërehet pozitivisht se mediat profesionale korrigjojnë gabimet dhe shpesh kërkojnë falje për ato të rëndat.

Gjendja aktuale e artit të edukimit të shkrim-leximit mediatic

Edukimi i shkrim-leximit mediatic (Mediálna výchova) përfshihet në kurrikulat Kornizë [për arsimin fillor](#) dhe atë [të mesëm të ulët](#) si një e ashtuquajtur temë ndërsektoriale. Mendimi kritik, kryesisht në lidhje me masmedian, përmendet edhe në temën “Arti dhe Kultura”. Më shumë vëmendje i kushtohet medias në kurrikulat Kornizë për [shkollat e ciklit të lartë](#) (të dyja me programe arsimore 4 ose 5 dhe 8 vjeçare), të diplomuarit e të cilave janë në gjendje të mendojnë në mënyrë kritike dhe të vlerësojnë informacionin, përfshirë ato të ofruara nga masmedia. Referenca për mendimin kritik dhe përdorimin e medias mund të gjendet edhe në temën “Arti dhe kultura” ose “Gjuha dhe letërsia sllovaqe” brenda

kurrikulës Kornizë për shkollat e mesme. Kompetencat që lidhen me shoqërinë e informacionit (p.sh. e drejta e autorit, rreziqet që lidhen me teknologjitë e informacionit) përfshihen në temën "Informatikë". Informacione të ndryshme rreth medias mund të merren edhe në edukimin qytetar (80%), edukimin etik (60%) dhe informatikë (60%)³. Kur mësojnë për gjuhën dhe letërsinë sllovaqe, nxënësit dhe studentët po eksplorojnë tema të tilla si zhanret, gazetatat ose artikujt.

Tema ndërsektoriale "[Edukimi mediatik](#)" përmban këto fusha: media në botën bashkëkohore, llojet e produkteve mediatike, media dhe efektet e saj tek njerëzit, etika mediatike (tabloidizimi i mediave), krijimi i produkteve mediatike.

Pikat kyçe [në hyrjen në gjendjen e edukimit të shkrim-leximit mediatik në Sllovaki](#), të publikuara nga Fakulteti i Komunikimit të Mediave Massive të Universitetit të Shën Kirilit dhe Metodit në Tërnavë janë:

- Efektiviteti i edukimit të shkrim-leximit mediatik në formën e lëndëve ndërsektoriale (d.m.th. në lidhje me një lëndë tjetër) është, brenda përmbajtjes arsimore të këtyre lëndëve, relativisht i ulët.
- Shkollat mund të përfshijnë lëndën e edukimit të shkrim-leximit mediatik në kurrikulat e tyre si lëndë më vete, e cila megjithatë është vetëm fakultative. Prandaj varet nga vendimi i menaxhmentit të shkollës nëse do t'u ofrojë një mundësi të tillë nxënësve apo studentëve të saj. Gatishmëria e mësuesve dhe aftësia e tyre për të dhënë këtë lëndë shpesh luan një rol në vendimmarrje. Sipas hulumtimit për gjendjen e integritetit të edukimit mediatik në kurrikulat e shkollave, 283 shkolla fillore, që përfaqësojnë 23% të kampionit kërkimor të shkollave fillore⁴, dhe 153 shkolla të mesme, që përfaqëson 29% të numrit të përgjithshëm prej 631 shkollave të mesme. dhe shkollat e mesme profesionale që morën pjesë në hulumtim e kanë arsimimin mediatik si lëndë më vete⁵. Sipas bazës së të dhënave të Qendrës Sllovaqe të Informacionit Shkencor dhe Teknik, në Sllovaki kishte gjithsej 753 shkolla të mesme në kohën e sondazhit⁶.
- Shkollat gjithashtu mund të përfshijnë një kurs afatshkurtër ose një projekt që synon zhvillimin e shkrim-leximit mediatik në kurrikulën e tyre shkollore. Kjo formë praktike e zhvillimit të edukimit

³ <https://www.prohuman.sk/pedagogika/medialna-vychova-na-druhom-stupni-zs-na-slovensku>

⁴ Kačínová, V., Kolčáková, V., TINKA, J. Súčasný stav začlenenia mediálnej výchovy do obsahu vzdelávania na základných školách na Slovensku. Trnava. IMEC – Centrum mediálnej gramotnosti, FMK UCM Trnava, 2013. p. 18.

⁵ KAČINOVÁ, V., KOLČÁKOVÁ, V. Súčasný stav začlenenia mediálnej výchovy do obsahu vzdelávania na stredných školách na Slovensku. Trnava. IMEC – Centrum mediálnej gramotnosti, FMK UCM Trnava, 2013. p. 22.

⁶ <https://medialnavychova.sk/slovensko-2/>, https://www.cvtisr.sk/cvti-sr-vedecka-kniznica/informacie-o-skolstve/statistiky/statisticka-rocenka-publikacia.html?page_id=9580

mediatik të fëmijëve dhe të rinjve është më e përhapur në mjedisin shkollor sllovak dhe ka një traditë relativisht të pasur⁷.

- Një aspekt problematik i edukimit për edukimin mediatik në shkollat fillore është mungesa e materialeve dhe mjeteve të përshtatshme metodologjike që do të merrnin parasysh specifikat e grupmoshave përkatëse.

- Njohuria mediatike - qoftë si pjesë e një lënde ndërsektoriale apo e pavarur - mësohet gjithashtu në shkollat e mesme profesionale, megjithëse nuk përfshihet në mënyrë të qartë si pjesë e detyrueshme e programeve arsimore shtetërore përkatëse. Megjithatë, në dokumentet pedagogjike të detyrueshme për këtë lloj shkolle, elementë të edukimit mediatik janë të pranishëm, për shembull, në lëndët e informatikës, gjuhës sllovaqe, studimeve sociale dhe në disa lëndë profesionale.

- Një nga problemet e edukimit mediatik në Sllovaki është kapaciteti i pamjaftueshëm për arsimim dhe zhvillim profesional të mësuesve të ardhshëm të kësaj lënde. Praktikisht kjo do të thotë se asnjë nga fakultetet pedagogjike nuk ofron mundësinë e studimeve bachelor apo master me fokus në këtë lëndë. Në rastin e disa fakulteteve pedagogjike, edukimi mediatik është i pranishëm në programet e tyre të studimit (p.sh. Fakulteti i Edukimit i Universitetit Konstandin Filozof në Nitra), por vetëm si lëndë zgjedhore.

Mundësitë e të mësuarit për mësuesit

Instituti Kombëtar i Arsimit në Republikën Sllovaqe po i kushton vëmendje edukimit të mësuesve në fushën e shkrim-leximit mediatik, në mënyrë që ata të jenë në gjendje të përcjellin njohuritë, aftësitë dhe aftësitë e tyre te nxënësit dhe studentët. Disa shembuj janë në dispozicion në lidhjet e mëposhtme:

- [Punëtori për mësuesit për edukimin mediatik dhe parandalimin e gjuhës së urrejtjes në internet](#)
- [Webinar për mësuesit e kopshteve](#)
- [Faqe interneti me burime të ndryshme, si 10 kompetenca të shkrim-leximit mediatik](#)
- Dokumentet në lidhje me "[Kornizën Referuese të Kompetencave për Kulturën Demokratike](#)" (krijuar nga Këshilli i Evropës.

---

⁷ VRABEC, N. Mediálna výchova: teoretické východiská a trendy. Trnava. Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, 2013. p. 39 – 40.

Iniciativat joformale

Shumë informacione të dobishme në formën e artikujve, videove dhe dokumenteve ofrohen nga faqet e njohura të internetit zodpovedne.sk (responsibly.sk) dhe Rodina a média (Familja dhe media). Salesian Media School ofron një program edukimi për edukimin mediatik i cili është akredituar nga Ministria e Arsimit. Rritja e numrit të trajnimeve ose shkëmbimeve rinore në Erasmus+ po ofron mundësi për të rinjtë që të rriten si persona të arsimuar në media. JA Sllovakie organizoi gjithashtu një "[Media Cup](#)" me qëllim të rritjes së shkrim-leximit mediatik. Në vitin 2010, Televizioni Sllovak krijoi një serial të quajtur "[Spiunët e Medias](#)", i cili kishte 40 episode dhe fokusohej në edukimin e edukimit mediatik për të rinjtë me pjesëmarrjen e tyre të drejtpërdrejtë.

OJQ Žabky botoi tre materiale edukative: [Çfarë di për median](#) (për nxënësit), [Edukimi mbi shkrim-leximin mediatik përmes lojës për mësuesit](#) dhe [edukimi mediatik përmes lojës për prindërit](#).

Iniciativa ose materiale të tjera joformale ofrohen për shembull nga: [IMEC](#), [IUVENTA](#), [mediahub.sk](#), [Zvolsti.info](#), [DigiQ](#), [IPčko](#), [Checkbot](#), [nehejtuj.sk](#), [Youth for Equality](#), or [European Dialogue](#).

Edukimi mediatik dhe media apo gazetarët

Është gjithashtu e rëndësishme që gazetarët dhe krijuesit e tjerë të mediave të fitojnë kompetenca të reja në fusha të tilla si teknologjitë dhe qasjet më të reja, gazetaria e të dhënave, gazetaria e zgjidhjeve, modelet e reja të biznesit, angazhimi i qytetarëve ose përgjegjësia sociale e medias. Universitetet ofrojnë mundësi të tilla për studentët e tyre (vetëm ose në bashkëpunim me organizata fitimprurëse ose jofitimprurëse), ndonjëherë edhe shtëpitë mediatike. Megjithatë, në rastin e kësaj të fundit, ata hezitojnë t'u japin më shumë ditë pushim punonjësve të tyre për të ndjekur trajnimet profesionale. Në Sllovaki, European Dialogue organizon vazhdimisht këtë lloj trajnimi, kryesisht ndërkombëtar, si dhe ofron mundësi të tjera për zhvillimin profesional të krijuesve të medias (veçanërisht të rinjve), p.sh. rrjetëzimi dhe mentorimi. [Fondacioni Shoqëria e Hapur](#) organizon Akademinë e Gazetarisë Hulumtuese dhe drejton Fondin e Gazetarisë Hulumtuese. Çmimet dhe skemat e granteve në gazetari dhe media kanë gjithashtu një efekt në inkurajimin e profesionistëve për të zhvilluar më tej veten e tyre.

Media dhe vetë gazetarët po rrisin gjithashtu ndërgjegjësimin e publikut për tema të tilla si dezinformimi, mashtrimet, mendimi kritik ose mënyra se si funksionon media. Gazeta Dennik N krijoi një faqe interneti [Edukimi mediatik](#) që përmban artikuj, dokumente dhe video të ndryshme mbi këto tema. Në YouTube është shfaqur edhe një video "[Gazetarët po tregojnë të vërtetën për punën e tyre](#)". Kjo praktikë nuk është e përhapur dhe është gjithashtu shumë e rrallë që përfaqësuesit e mediave të

flasin hapur për praktika joprofesionale apo edhe manipuluese të përdorura nga vetë mediat tradicionale.

A ka ndonjë hap përpara në fushën e edukimit të shkrim-leximit mediatic në Sllovaki?

[Strategjia e vjetër për sektorin e rinisë në Republikën Sllovaqe](#) (2014 – 2020) përmendi vetëm “reflektimin kritik të medias” si një nga kompetencat kryesore nën temën “Rinia dhe bota”. Megjithatë, [strategjia e re për sektorin e rinisë](#) (2021 – 2028) po përmend në mënyrë eksplicite edukimin mediatic si një nga fushat ku duhet të krijohen, zhvillohen dhe zbatohen programe të reja (masa numër 6. 1. 5).

Hulumtimi ekzistues mbi gjendjen e shkrim-leximit mediatic

Hulumtimet më komplekse dhe të vazhdueshme për këtë temë në Sllovaki janë kryer nga [Fakulteti i Komunikimit në Media](#) të Universitetit të Shën Kirilit dhe Metodit në Tërnavë. Ata drejtojnë [Qendrën e Literaturës Mediatike](#) dhe publikojnë [Literaturën Mediatike dhe Kërkimet Akademike](#), e cila është një revistë shkencore e fokusuar në reflektimin akademik të çështjeve të edukimit mediatic dhe informacionit, edukimit mediatic, të menduarit kritik, mediave dixhitale dhe tendencave të reja në fusha të lidhura me median dhe komunikimin. studimet. Në fund të hulumtimit të tyre mbi [edukimin mediatic të popullatës së rritur në Sllovaki](#) (16 – 83 vjeç), ata bënë shumë gjetje të rëndësishme, si këto më poshtë, në vitin 2015:

- mediumi më i njohur është TV (68.8% e njerëzve shikojnë TV çdo ditë), i ndjekur nga radio. Gazetat dhe revistat e shtypura janë më të njohura në brezin e vjetër – 43,7% e njerëzve më të vjetër se 65 vjeç dhe vetëm 19,5% e njerëzve 16 – 24 vjeç lexojnë të shtypura çdo ose pothuajse çdo ditë;
- më shumë se dy të tretat e të anketuarve janë të vetëdijshëm se lloje të ndryshme mediash paraqesin ngjarje ose informacione identike nga këndvështrime të ndryshme. Mosvëmendja dhe indiferenca ndaj mbulimit të mediave të ndryshme të ngjarjes identike janë – më të përhapura në kategorinë e moshës më të re (42,4%) dhe më të vjetër (53%) të të anketuarve;
- mediumi më i besueshëm është radioja (e konsideruar si e besueshme ose mjaft e besueshme me 37%), e ndjekur nga gazetat (34.8%) – pavarësisht se rezultati tregon një popullaritet të vogël të këtij mediumi. Televizionit i besojnë vetëm 30.4% e të anketuarve, ndërkohë që 30.4% e tyre e konsiderojnë atë si një burim informacioni jo të besueshëm ose pak të besueshëm, që është shkalla më e lartë e mosbesimit në media e treguar nga hulumtimi;
- 72.3% e të anketuarve janë përgjigjur se mund të njohin përmbajtjen bazë dhe aspektet formale të mesazheve reklamuese dhe publicitare;

- të rinjtë e moshës 16-24 (30.4%) dhe 25-34 (25.3%) kanë përvojën më të pasur në krijimin e informacionit dhe përmbajtjes mediatike;
- komentet për çështjet aktuale sociale apo politike bëhen më shpesh nga meshkujt (37.6%), ndërsa tek femrat kjo përqindje është pak më e ulët (34.1%);
- si hap i parë kur vizitojnë faqen e internetit, njerëzit kryesisht (deri në 61.2% e popullsisë së rritur të Sllovakisë) kontrollojnë nëse informacioni i paraqitur ose burime të tjera informacioni korrespondojnë me përvojën e tyre të mëparshme;
- Nga numri i përgjithshëm i të anketuarve, vetëm 38.4% verifikojnë informacione të kontestuara edhe në faqet e tjera të internetit;
- Nga numri i përgjithshëm i pjesëmarrësve në hulumtim, 28,5% deklaruan se është e lehtë për ta të vlerësojnë saktë informacionin kontradiktore në internet.

Një tjetër hulumtim është bërë nga IUVENTA – Instituti i Rinisë Sllovaqe. Rezultatet u publikuan në dokumentin [“Rinia dhe media: Literatura mediatike e të rinjve në Sllovaki”](#) në vitin 2008. Nëse për shembull përmendet se:

- 18% e nxënësve të shkollave fillore, 21% e nxënësve të shkollave të mesme dhe 25% e studentëve të universitetit pothuajse gjithmonë kontrollojnë disa lloje mediash në të njëjtën kohë;
- më shumë se 60% e nxënësve të shkollave fillore deklaruan se nuk flasin fare për mediumin e tyre më të njohur – televizionin – në mjedisin shkollor;
- Interneti është burimi më i rëndësishëm i informacionit: 45 deri në 48% e nxënësve të shkollave fillore dhe të mesme dhe 78% e studentëve të universitetit e përdorin atë për këtë qëllim.

Këshilli Rinor i Sllovakisë kreu Anketën për Rininë dhe Median në tetor 2018. Ai përfshinte të rinj të moshës 15 deri në 24 vjeç. Rezultatet u publikuan në vitin 2019 dhe theksuan nevojën për të vërtetuar informacionin nga një sërë burimesh, duke qenë në gjendje të identifikojnë të paverifikuara dhe mashtruese informimi dhe nxitja e këtyre kompetencave tek të rinjtë. Aty përmendet se vetëm 16% e të rinjve e krahasojnë gjithmonë informacionin me burime të tjera.

Në vitin 2001 u krye edhe një hulumtim [“Të rinjtë dhe lajmet televizive”](#). Ai trajtonte qëndrimet e nxënësve të shkollave të mesme ndaj përmbajtjes së lajmeve televizive. Kampioni i hulumtimit përbëhej nga 875 nxënës të shkollave të mesme. Qëllimi ishte të hartohej frekuenca e përdorimit të

mediave elektronike individuale të lajmeve si burime të informacionit përkatës rreth ngjarjeve në Sllovaki dhe në botë⁸.

2.2. Mundësitë e mësimit të shkrim-leximit mediatic në Bullgari

Rezultatet e edicionit të ri të Indeksit të Literacy Media për vitin 2021, përgatitur nga Iniciativa për Politika Evropiane (EuPI) e Institutit të Shoqërisë së Hapur në Sofje, tregojnë se Bullgaria renditet e 30-ta në klasifikimin e 35 vendeve evropiane. Raporti rekomandon edukimin si qasja optimale për trajtimin e lajmeve të rreme dhe dezinformimit.⁹ Për momentin nuk ka një strategji apo program të veçantë që promovon edukimin mediatic tek të rinjtë apo që imponon edukimin e detyrueshëm mediatic në Bullgari. Megjithatë, ka disa organizata dhe fushata që merren me temën e edukimit mediatic dhe synojnë integrimin e edukimit mediatic në shkollat bullgare.

Një fushatë e tillë është Koalicioni për Literaturën Mediatike, i cili bashkon shumë organizata, veprimtaria e të cilave është e përqendruar në arsim, gazetari dhe pjesëmarrje qytetare, akademike dhe ekspertë të edukimit mediatic. Objektivi kryesor i Koalicionit është të integrojë plotësisht edukimin mediatic në procesin arsimor dhe të rrisë edukimin mediatic në shoqëri. Një fushatë popullore e Koalicionit, që do të organizohet për të katërtin vit radhazi tani, është Ditët e Literaturës Mediatike - në formën e mësimeve video, webinarëve, kurseve të animacionit për sigurinë në internet, dezinformimit dhe iniciativave për verifikimin e fakteve; Prezantime, trajnime dhe kurse online për mentorë, mësues dhe studentë, si dhe për të moshuarit në qytete dhe fshatra më të vogla, MLC promovon rëndësinë dhe nevojën për zhvillimin e edukimit mediatic të qytetarëve të të gjitha moshave. Koalicioni projektoi, testoi dhe prezantoi teknikën e parë për vlerësimin e aftësive të mediave dixhitale të nxënësve të shkollave të mesme në Bullgari në fund të vitit 2020 dhe projekti "Arsimimi mediatic përmes mësimit në distancë" filloi të zhvillohet në fillim të vitit 2021. Fushata mbështetet nga Ministria e Kulturës, Ministria e Arsimit dhe Shkencës, Programi i Granteve të Vogla të Ambasadës Amerikane, Fondacioni Amerika për Bullgarinë dhe UNICEF-i në Bullgari. Koalicioni i

---

⁸ https://www.iuventa.sk/files/documents/7_vyskummladeze/publikacie/media_mlade.pdf

⁹ Media Literacy Index 2021, <https://osis.bg/?p=3750&lang=en>

Alfabetizmit Mediatik ka kryer anketa - për studentët¹⁰ dhe mësuesit¹¹ - në lidhje me mësimin në distancë në drejtim të zhvillimit të aftësive dixhitale dhe edukimit mediatik gjatë fundit të majit dhe fillimit të qershorit 2020. Qëllimet e anketave përfshijnë identifikimin:

- Aspektet e të mësuarit në internet që kërkojnë vëmendje shtesë, me fokus në ndërtimin e aftësive dixhitale dhe shkrim-leximit mediatik; good practices for developing critical thinking and teamwork abilities;
- shkallën në të cilën mësuesit janë njohur me mjedisin mësimor dhe procesin e orëve arsimore (online);
- avantazhet dhe disavantazhet e marrjes së procesit mësimor online nga këndvështrimi i studentëve, kriteret e studentëve për një përvojë të mirë mësimore; opinionet e tyre për fushat e procesit mësimor që duhet të përmirësohen;
- dhe më shumë.¹²

Për shkak se në shkollat bullgare nuk ka një klasë të veçantë të fokusuar në shkrim-leximin mediatik dhe aftësitë dixhitale, mësuesit përpiqen të integrojnë temën në klasat e tyre - matematikë, biologji, etj. edukimin mediatik në lëndët që ata japin. Mësuesit pohojnë se nisma të tilla të ndryshme të shoqërisë civile si Koalicioni për Alfabetizmin Mediatik japin njëfarë shprese për trajtimin e problemit. Megjithatë, nuk mjafton dhe ka ende punë për të bërë.¹³

Një organizatë tjetër që realizon deficitin e aftësive dixhitale dhe të edukimit mediatik në Bullgari dhe që përpiqet ta trajtojë atë është Qendra SafeNet. Funksionon që nga viti 2005, me financim të pjesshëm nga nismat europiane "Internet i sigurt" dhe që nga viti 2014. - "Internet më i mirë për fëmijët". Shkurtimisht, aktivitetet kryesore të Qendrës përfshijnë:

- përpunimi i sinjaleve për pornografi të fëmijëve dhe sulme kompjuterike ndaj fëmijëve dhe të miturve;

---

¹⁰ Full text of the survey available here <http://gramoten.li/wp-content/uploads/2020/09/%D0%94%D0%BE%D0%BF%D0%B8%D1%82%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%B5-%D0%B4%D0%BE-%D1%83%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D1%86%D0%B8-%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D0%B4.pdf>

¹¹ Full text of the survey available here <http://gramoten.li/wp-content/uploads/2020/09/%D0%94%D0%BE%D0%BF%D0%B8%D1%82%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%B5-%D0%B4%D0%BE-%D1%83%D1%87%D0%B8%D1%82%D0%B5%D0%BB%D0%B8-%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D0%B4.pdf>

¹² Official website of The Media Literacy Coalition, <https://gramoten.li/>

¹³ Елми, Й., Как се учим на медийна грамотност, 17.07.2021, <https://toest.bg/kak-se-uchim-na-mediyna-gramotnost/>

- Këshillim i fëmijëve, të miturve, prindërve dhe mësuesve nëpërmjet telefonit dhe kanaleve online në rast të aksidenteve online të fëmijëve;
- krijimi dhe ofrimi i një sërë trajnimesh për fëmijë, adoleshentë, prindër, mësues dhe profesionistë të tjerë;
- Zhvillimi i një sërë burimesh për të rritur ndërgjegjësimin e publikut për rreziqet me të cilat përballen fëmijët kur përdorin internetin, mediat sociale dhe pajisjet celulare, si dhe mënyrat për të parandaluar dhe kërkuar ndihmë.

Qendra gjithashtu zhvillon një numër të madh ngjarjesh trajnimi, webinarë edukative dhe programe për nxënës, mësues dhe prindër. Burimet dhe materialet për këtë temë, të krijuara nga Qendra, janë gjithashtu të aksesueshme për palët e interesuara.¹⁴

Nevoja për vetëdijen për rëndësinë e shkrim-leximit mediatic dhe aftësive dixhitale përmendet edhe në dokumentin e sapo miratuar “Bullgaria dixhitale 2025”. Në dokument thuhet se sistemi arsimor po kalon reforma dhe ndërkohë që masat nuk përputhen ende me qëllimin e transformimit dixhital, theksi në forcimin e aftësive dixhitale është rritur. Shembull për këtë është planprogrami shkollor i rishikuar dhe nga viti shkollor 2018-2019 Modelimi Kompjuterik po futet në klasën e tretë. Në shkollën e lartë të arsimit të mesëm tashmë ka më shumë klasa të fokusuara në TIK. Përveç kësaj, në shkollat e mesme ofrohen aktivitete jashtëshkollore (si Programi Kombëtar i Trajnimit të Karrierës në IT). Për sa i përket reformës së arsimit të lartë, janë ndërmarrë hapa për të rritur bashkëpunimin ndërmjet institucioneve arsimore dhe bizneseve; Fondi Social Evropian po mbështet një projekt për të përshtatur kurset universitare për të përmbushur nevojat e tregut të punës. Qeveria ndihmon me trajnime në disa fusha ku janë arritur arritje të mira, si dhe sipas nevojave të tregut të punës (përfshirë fakultetet STEM dhe TIK).

Një nga prioritetet kryesore të paraqitura në dokument është rritja e kompetencave dhe aftësive dixhitale. Masat kryesore të shqyrtuara në lidhje me qëllimin N°6 të strategjisë: Modernizimi i shkollës dhe arsimit të lartë në fushën e teknologjive të informacionit dhe komunikimit, janë si më poshtë:

- sigurimi i infrastrukturës së përshtatshme në sferën e teknologjisë së informacionit dhe komunikimit (TIK) në shkolla;
- vlerësimi i aftësive dixhitale të nxënësve në fund të vitit të parë të shkollës së mesme (klasa X);

¹⁴ Official website of the SafeNet Center, www.safenet.bg

- përditësimin e kurrikulës dhe metodave të mësimdhënies;
- prezantimi i një lënde të re në shkollën fillore - Modelimi kompjuterik dhe futja e trajnimit në profilin "Shkenca Softuerike dhe Hardware";
- përmirësimin e aftësive të mësuesve;
- forcimi i bashkëpunimit ndërmjet arsimit, industrisë dhe sektorit joqeveritar;
- vendosja e një qasjeje të koordinuar për aftësitë efektive dixhitale dhe masat e punësimit.¹⁵

Duke pasur parasysh mjedisin dixhital në të cilin jetojmë dhe nga i cili nuk mund të shpëtojmë, edukimi i përqendruar në media dhe aftësitë dixhitale duhet të jetë një prioritet kryesor sot. Njerëzit duhet të jenë të pajisur mirë me njohuri dhe aftësi në mënyrë që të jetojnë një jetë normale dhe të përshtaten me sukses me ndryshimet ndërsa transformimi dixhital përshpejtohet. Siguria e fëmijëve tanë është arsyeja e parë dhe më e rëndësishme për nxitjen e shkrim-leximit mediatik dhe dixhital në të gjitha fushat e jetës sonë. Është e vërtetë se kur nuk ka zgjidhje tjetër përveç përshtatjes me situatën që ndryshon me shpejtësi, njerëzit do të përshtaten, por vetë -Përshtatja, veçanërisht e fëmijëve, mund të jetë e rrezikshme dhe t'i vërë në rrezik të madh. Për të parandaluar incidente të tilla dhe për të garantuar mirëqenien e shoqërisë sonë, edukimi mediatik duhet të futet në kurrikulat shkollore, jo vetëm përmes nismave qytetare, por edhe me mbështetjen e organeve zyrtare dhe institucioneve kombëtare.

2.3. Mundësitë e mësimin të shkrim-leximit mediatik në Slloveni

Sllovenia nuk ka asnjë dokument apo strategji koherente për të rinjtë në fushën e edukimit mediatik dhe përdorimit të sigurt të mediave të reja. Në strategjinë fillestare për zhvillimin e mediave deri në vitin 2024 (Strategjia razvoja medijev kundër Republiki Sloveniji do leta 2024), ekziston një temë "Shkenca mediatike dhe dispozita" ku thuhet se "arsimimi mediatik dhe digjital janë pjesë e kurrikulës së detyrueshme në shkollën fillore". Strategjia fillestare ishte një paraardhëse e draft strategjisë së medias për 2017-2025 (Osnuvek strategije na področju medijev za obdobje 2017 – 2025). Një kornizë

¹⁵ Digital Bulgaria 2025, full text accessible here:
https://www.mtc.government.bg/sites/default/files/uploads/it/cifrova_bulgariya_2025.pdf

kohore për zbatimin ende nuk është miratuar. Strategjia nuk përmend në asnjë mënyrë mediat e reja. Strategjia parashikon masat e mëposhtme:

- analiza e situatës së shkrim-leximit mediatik,
- prezantimi i programeve të edukimit mediatik ose integrimi i arsimimit të përmbajtjes mediatike në lëndë të tjera shkollore. Edukimi mediatik në lidhje me arsimimin dixhital është formuar si një përmbajtje thelbësore mësimore, ndoshta si pjesë e një lënde tjetër të detyrueshme (p.sh., edukimi qytetar) në vend që të jetë një lëndë zgjedhore dhe
- monitorim i vazhdueshëm i situatës së shkrim-leximit mediatik me hulumtime çdo vit tjetër.

The indicators are:

- krahasimi i analizës së gjendjes së arsimimit mediatik nga viti 2017 me analizat e kaluara,
- niveli i integritit të përmbajtjeve nga fusha e edukimit mediatik në programet shkollore dhe
- shtrirja e përfshirjes së të rriturve në programet e edukimit mediatik.

Strategjia 'Sllovenia Dixhitale - Strategjia e Zhvillimit të Shoqërisë së Informacionit deri në vitin 2020' (Digitalna Slovenija - Strategjia razvoja informacijske družbe do leta 2020) trajton edukimin mediatik, por jo ekskluzivisht në kontekstin e rinisë. Ai përmend rininë në një kontekst të një mase të mëposhtme::

- orientimi i të rinjve për të zgjedhur profesionet e TIK-ut dhe lidhja e të rinjve me sektorin privat dhe nevojat e tij dhe trajnimi për punë të reja dixhitale.

Sipas Ministrisë së Administratës Publike, strategjia e re 'Sllovenia Dixhitale 2030' është në përgatitje e sipër. Një nga fushat prioritare të strategjisë së re do të jetë përfshirja dixhitale.

Edukimi mediatik dhe siguria në internet përmes edukimit formal

Në Slloveni, ofrimi i edukimit mediatik aktualisht është i kufizuar në shkollat bazë, ku nxënësit kanë mundësi të zgjedhin një lëndë të veçantë të edukimit mediatik (Vzgoja za medije). Njëkohësisht edukimi mediatik përfshihet edhe në lëndë të tjera në shkollat bazë. Edukimi kritik mediatik është më intensivisht i pranishëm në gjuhën sllovene (Slovenščina), ndërsa edukimi mediatik ndiqet aktivisht në lëndën Atdheu dhe edukimi qytetar dhe etika (Domovinska in državljanska vzgoja ter etika). Ato trajtojnë temat e medias së shkruar, radios, televizionit etj.

Në arsimin e mesëm, sociologjia (Sociologija) bën përjashtim, pasi ekziston një temë e veçantë mësimore në lidhje me masmedian dhe komunikimin. Në arsimin e lartë, në Fakultetin e Shkencave Sociale mbahen programe specifike të studimit, të quajtura Studimet e Komunikimit: Studimet e Medias dhe Komunikimit (Katedra za medijske in komunikacijske študije).

Të gjitha projektet madhore janë në përputhje me të gjitha aktivitetet përkatëse të Ministrisë së Arsimit, Shkencës dhe Sportit. Komunitetet online janë krijuar brenda rrjetit arsimor sloven. Ministria financon programin e njohur si Safe Online (Varni na internetu) përmes Arnes (rrjeti akademik dhe kërkimor Sllovenia). Programi synohet kryesisht për përdoruesit e rritur dhe kompanitë më të vogla, por përfshin gjithashtu takime për drejtorët e shkollave bazë me kontekst më të gjerë informacioni mbi sigurinë dhe abuzimin në internet. Qendra Sllovene për Ndërmjetësimin në Incidentet e Rrjetit (SI-CERT), e cila funksionon nën kujdesin e Arnes, është një pikë qendrore kombëtare e një fushate ndërgjegjësimi publik mbi sigurinë e informacionit. Projekti është financuar tërësisht nga Drejtoria për Shoqëri Informativë e Ministrisë së Arsimit, Shkencës dhe Sportit. Drejtoria më vonë kaloi nën juridiksionin e Ministrisë së Administratës Publike.

Sllovenia ishte vendi i parë në Evropën Qendrore dhe Lindore që prezantoi edukimin mediatik në shkollat fillore. Projekti përbëhet nga dy pjesë: lënda e edukimit mediatik në shkollën fillore nëntëvjeçare dhe përmbajtja e edukimit mediatik të përfshira në lëndët e ndryshme (edukata qytetare dhe patriotike, etika dhe lënda e gjuhës amtare (sllovene). Sipas Ministrisë së Arsimit, edukimi për media është ofruar në vitet e fundit nga dhjetë deri në njëzet për qind e të gjitha shkollave fillore (në varësi të vitit shkollor), në klasat e shtatë, tetë dhe nëntë. Nxënësit mund ta zgjedhin atë si lëndë zgjedhore në të tre vitet, vetëm një ose asnjë. Edukimi mediatik përfshin tre grupe tematike, secila prej të cilave mbulohet gjatë gjithë vitit shkollor. Studentët fokusohen te shtypi në temën e parë, radio në të dytën dhe televizioni dhe interneti në të tretën.

Pjesa më e madhe e arsimit të bërë për edukimin mediatik në Slloveni bëhet në kurrikulën e shkollës së mesme. Edukimi më gjithëpërfshirës për nxënësit mbi edukimin mediatik ofrohet në gjimnaze. Në lëndën e anglishtes si gjuhë e huaj, rekomandohet një temë/temë e Komunikimit Modern dhe Medias. Në kuadër të lëndës zgjedhore Studime Evropiane është tema me zgjedhje Studimet e Medias. Lënda e Filozofisë është brenda temave ndërkurrikulare, e integruar në edukimin mediatik. Në kuadër të lëndës së Informatikës, studentët mësojnë se si të përdorin media të ndryshme, si të kërkojnë burime në media të ndryshme, si të vlerësojnë të dhënat dhe si të përpunojnë informacionin. Në lëndën e italishtes si gjuhë e huaj temat ndërkurrikulare përfshijnë edukimin mediatik, veçanërisht punën me median dhe zhvillimin e qëndrimeve kritike ndaj medias dhe përdorimit të sigurt të kompjuterit. Në lëndën e gjermanishtes si gjuhë e huaj temat e rekomanduara janë shkenca, teknologjia ose media. Në veçanti, në kontekstin e lidhjeve ndërkurrikulare - tema rrethore është edukimi mediatik.

Lënda e Sociologjisë ka ndoshta theksin më të madh në edukimin mediatik në të gjithë kurrikulën. Një nga temat kryesore të sociologjisë, e cila përfshihet edhe në pjesën e provimit përfundimtar të lëndës, është media dhe komunikimi (kapitulli trajton rolin kontradiktor të masmedias në formimin dhe

transmetimin e informacionit dhe interpretimeve nga pikëpamja e këndvështrimiti i shoqërisë dhe individit, mundësia e autonomisë dhe kontrollit në raport me politikën dhe pronësinë, analizon ndikimin e procesit të krijimit të lajmit, interpretimet e ndryshme të ndikimit të medias dhe rolin e shumëanshëm të teknologjive të reja të komunikimit në shoqërinë bashkëkohore. dhe në procesin e globalizimit). Shtetësia aktive është lëndë e detyrueshme në kategorinë e formave të tjera të punës arsimore. Objektivi themelor është promovimi i qytetarisë demokratike aktive, të informuar dhe të përgjegjshme. Në kuadrin e qytetarisë aktive, studentët zhvillojnë një kuptim kritik të medias bashkëkohore, formojnë pikëpamje mbi mundësitë dhe kufizimet e raportimit mediatik dhe analizojnë rolin e medias në shoqërinë bashkëkohore. Në kuadrin e lëndëve me zgjedhje të detyrueshme është një lëndë zgjedhore e quajtur - Aftësitë e informacionit në bibliotekë - në këtë lëndë studentët mësojnë të kuptojnë ndryshimin e natyrës së njohurive dhe teknologjisë dhe të përdorin median në mënyrë kritike.

Krahas gjimnazeve ka edhe përmbajtje të edukimit mediatik në lëndë të ndryshme në arsimin e mesëm profesional. Ashtu si në shkollat e mesme, ekziston lënda e qytetarisë aktive. Të gjitha programet e arsimit të mesëm profesional kanë një modul në gjuhën e huaj të mesme në të cilin, ndër të tjera, ata mësojnë të përdorin një shumëllojshmëri mediash dhe teknologji moderne për kërkime të bazuara në projekte në një gjuhë të huaj, komunikim dhe vlerësim kritik të informacionit, dhe për të përdorur World Wide Web si një mjet informacioni dhe komunikimi (kërkimi i informacionit, përdorimi i enciklopedive, pjesëmarrja në projekte ndër-rrjetore). Disa programe të arsimit të mesëm profesional mund të zgjedhin lëndën Psikologji ose Sociologji. Në Sociologji, ata mund të zgjedhin temën zgjedhore të multimedias, ku mësojnë se si të kuptojnë masmedian dhe si funksionon komunikimi, teoritë e ndikimit të medias dhe përfaqësimet e grupeve të ndryshme shoqërore.

Krahas gjimnazeve dhe arsimit të mesëm profesional, ekziston edhe arsimit teknik profesional, ku nxënësit kanë të njëjtat mundësi si në arsimin e mesëm profesional me anashkalimin e lëndës Shtetësia aktive.

Promoting media literacy and online safety through non-formal and informal learning

Nën flamurin e SAFE.SI, i krijuar në vitin 2005, një program kombëtar për të rritur ndërgjegjësimin e fëmijëve dhe adoleshentëve për përdorimin e sigurt të internetit dhe pajisjeve mobile. Aktivitetet synojnë katër grupe:

- fëmijët,
- adoleshentët,

- prindërit dhe
- punëtorët profesional (mësuesit, punonjësit socialë, punonjësit e të rinjve).

SAFE.SI operohet nga Qendra e Internetit të Sigurt në Slloveni, duke promovuar projektin kombëtar dhe duke siguruar një internet më të mirë për fëmijët. Projekti është i bashkëfinancuar nga Lidhja e Evropës Facility e Bashkimit Evropian, në Slloveni mbështetja financiare vjen edhe nga Ministria e Administratës Publike. Projekti drejtohet nga një konsorcium partnerësh i koordinuar nga Fakulteti i Shkencave Sociale në Universitetin e Lubjanës, Rrjeti Akademik dhe Kërkimor i Sllovenisë (Arnes), Shoqata Sllovene e Miqve të Rinisë (ZPMS) dhe Qendra e Informacionit dhe Këshillimit Rinor të Sllovenisë (MISSS).

Rritja e ndërgjegjësimit për rreziqet që sjellin mediat e reja

Projekti Qendra e Internetit të Sigurt (Center za varnejši internet) zbatohet nga: Universiteti i Lubjanës (Fakulteti i Shkencave Sociale), Arnes, Shoqata e Miqve të Rinisë së Sllovenisë dhe Instituti MISSS (Qendra Këshilluese e Informacionit Rinor të Sllovenisë).

Ai financohet nga Agjencia INEA pranë Komisionit Evropian (nëpërmjet instrumentit Lidh Evropën) dhe Ministrisë së Arsimit, Shkencës dhe Sportit.

Qendra e Internetit të Sigurt ofron tre shërbime kryesore:

- Ndërgjegjësimi për përdorimin e sigurt të internetit dhe teknologjive të reja që synojnë fëmijët, adoleshentët, prindërit, mësuesit dhe punonjësit socialë përmes aktiviteteve të ndryshme online dhe offline, trajnimeve, seminareve, materialeve, fushatave promovuese dhe fushatave mediatike se si të përdorin internetin në mënyrë të sigurt dhe të përgjegjshme. dhe pajisje celulare.
- Linja këshilluese për problemet në internet – Tom Phone 166 111. Konsulentët u përgjigjen pyetjeve, zgjidhin dilemat dhe zgjidhin problemet që lidhen me përdorimin e internetit nga ora 12:00 deri në orën 20:00 çdo ditë. Që nga shkurti i vitit 2013 filloi të funksionojë dhoma e bisedës TOM (TOM telefon za otroke in mladostnike), ku fëmijët, adoleshentët dhe prindërit e tyre mund të marrin këshilla dhe ndihmë përmes bisedës online.
- Raportimi anonim online i përmbajtjes së paligjshme në internet. Kjo përfshin video të abuzimit seksual të fëmijëve (pornografia e fëmijëve) dhe gjuhën e urrejtjes. Nëse një person ndeshet me një përmbajtje të tillë në internet, ai/ajo mund ta raportojë atë në Web Eye (Spletno oko). Programe të ngjashme në të gjithë Evropën janë provuar të jenë një masë efektive në luftën për të reduktuar përmbajtjen e paligjshme në internet.

Burimi: Youthwiki, e qasshme këtu:

<https://nationalpolicies.eacea.ec.europa.eu/youthwiki/chapters/slovenia/68-media-literacy-and-safe-use-of-new-media>

2.4. Mundësitë e mësimit të shkrim-leximit mediatic në Kosovë

Kosova nuk ka një plan apo strategji konkrete sa i përket edukimit mbi shkrim-leximin mediatic; megjithatë, është punuar shumë nga institucione, agjenci dhe organizata të ndryshme që kanë kontribuar në rritjen e ndërgjegjësimit dhe edukimit të qytetarëve lidhur me shkrim-leximin mediatic. Gjendjen aktuale të edukimit për edukimin mediatic në Kosovë më së miri e shpjegon Dren Gërguri¹⁶¹⁷, ku shpjegon se lëndët që kanë të bëjnë me edukimin mediatic janë të integruara në disa shkolla anëmbanë Kosovës si lëndë zgjedhore. Megjithatë, ai thotë se tre faktorë e sfidojnë këtë praktikë:

- Mungesa e kualifikimit të mësuesve për edukimin mediatic,
- Nuk ka kurrikula të standardizuara (secila shkollë po harton të tyren),
- Klasifikimi i lëndëve të shkrim-leximit mediatic si lëndë me zgjedhje.

Për më tepër, Gentiana Paçarizi¹⁸¹⁹ argumenton se arsimi joformal po bëhet një mjedis i lulëzuar për edukimin mediatic dhe informativ; megjithatë, ajo thekson se ndjekja e një qasjeje të aktivitetit të bazuar në projekt në gjenerimin e aftësive MIL nuk është një zgjidhje e qëndrueshme.

---

¹⁶ Dren Gërguri është ligjërues në Departamentin e Gazetarisë, Universiteti i Prishtinës "Hasan Prishtina" në Kosovë. Ai gjithashtu punon si gazetar që nga viti 2009 dhe tani është redaktor në Paper Radio dhe autor i podcast "Log me Dren Gërgurin". Ai ka mbajtur disa trajnime për edukimin mediatic, trajnime për dezinformim, në Kosovë, Ballkanin Perëndimor dhe vende të tjera evropiane. Ai ka dhënë leksione si pedagog i ftuar në disa universitete evropiane, duke përfshirë Universitetin e Marburgut dhe Universitetin e Wroclaw. Publikimet e tij të fundit janë "Komunikimi politik në epokën e mediave sociale" (libër i botuar nga ASK) dhe "Kosova: Kriza politike, një sfidë tjetër krahas COVID-19", një kapitull mbi "Komunikimi politik dhe COVID-19", libër i botuar nga Routledge. Blogu i tij personal është: www.drenerguri.com

¹⁷<https://drenerguri.com/the-three-necessary-actions-of-the-ministry-of-education-for-media-literacy-in-kosovo/>

¹⁸ Gentiana Paçarizi është konsulente për edukim mediatic dhe informativ, asistente në Departamentin e Gazetarisë në Universitetin e Prishtinës, menaxhere e agjencisë kreative 'Taktika' dhe menaxhere e projektit e platformës 'Perspektiva e Re'. Gentiana ka shërbyer edhe si kryeredaktore e revistës së parë për edukimin mediatic dhe informativ në Kosovë, 'INTRO', e cila është përgatitur nga studentët e departamentit.

¹⁹ <https://seenpm.org/kosovo-needs-strategic-approach-to-mil-development/>

Iniciativat dhe Projektet and Projects

Disa nga iniciativat më të njohura në Kosovë që fokusohen në edukimin e shkrim-leximit mediatik janë:

- Ponder
- Learn to Discern (L2D) – Kosovo
- Punim i pozicionit mbi shkrim-leximin mediatik dhe informativ në Kosovë

Ponder

Ponder²⁰ është një projekt i UNICEF Innovations Lab Kosova, i zbatuar në bashkëpunim me OJQ PEN. Ponder ishte një seminar tre-ditor që synonte të nxiste edukimin mediatik dhe qasjet kritike ndaj informacionit tek adoleshentët dhe të rinjtë. Kurrikula e Përsiatjeve ofrohet përmes një seminari tre-ditor që synon të nxisë edukimin mediatik dhe qasjet kritike ndaj informacionit.

Përmes Ponder, Innovations Lab deri më tani ka arritur dhe fuqizuar më shumë se 80 adoleshentë dhe të rinj nga të gjitha zonat e Kosovës për t'iu qasur informacionit në mënyrë kritike, për të identifikuar dhe ekzaminuar paragjykimet dhe për të gjykuar vlerën, autenticitetin dhe autoritetin e informacionit që ata hasin.

Learn to Discern (L2D) – Kosovo

KosovaLive dhe IREX aktualisht janë duke zbatuar projektin "Mësoni të dalloni" (L2D) – projekti Kosovar²¹ për të adresuar sfidat e konsumit të mediave dhe informacionit në Kosovë duke pajisur më shumë se 1,100 të rinj të rritur me shkathtësitë e shkrim-leximit informativ përmes zhvillimit të Very Verified (VV), një hapje masive. Kurs online (MOOC) që fokusohet në aftësitë e të menduarit kritik dhe analitik.

KosovaLive dhe IREX kanë zhvilluar një kuadër të trajnerëve, të quajtur Facilitues Shumë të Verifikuar (VVF), të cilët do të mbajnë trajnime gjatë dhjetorit dhe janarit përmes kursit të VV-së për të paktën 20 studentë dhe të rinj secili.

Punim i pozicionit mbi Mediat dhe Literaturën Informativ në Kosovë

Në vitin 2018, INDEP²² publikoi një dokument qëndrimi mbi edukimin mediatik dhe informativ në Kosovë, i cili synonte të shërbente si një dokument bazë për zhvillimin e politikave kombëtare për të

²⁰ <http://www.ponder-ks.org/about/what-is-ponder/>

²¹ <https://www.irex.org/project/learn-discern-l2d-media-literacy-training>

²² https://seenpm.org/wp-content/uploads/2019/04/INDEP_Position_paper_on-MIL.pdf

krijuar korniza legislative dhe strategjike për zhvillimin e aftësive mediatike dhe informative për të gjithë njerëzit. Bazuar në publikimin e tyre, "të gjitha palët e interesuara mbajnë qëndrimin se sigurimi i një politike të harmonizuar të MIL dhe kornizës strategjike është thelbësore për interesat e publikut dhe institucioneve. Grupet e interesuara u shprehën gjithashtu se një aktor formal duhet të mbajë pishtarin gjatë gjithë procesit të harmonizimit dhe zhvillimit të strategjisë se puna do të ishte gjithëpërfshirëse, ndër breza për shkak të kujtesës së qëndrueshme institucionale dhe përfundimisht e përgjegjshme dhe transparente për të gjithë."

2.5. Mundësitë e mësimi të shkrim-leximit mediatik në Greqi

Ministria e Arsimit dhe Fëve është përgjegjëse për politikëbërjen në fushën e arsimit në Greqi. Vitet e fundit, ndonëse nevoja për trajnim në edukimin mediatik është bërë e domosdoshme, nuk është zhvilluar asnjë strategji formale për këtë temë. Kurrikulat që zbatohen në të gjitha nivelet e arsimit u ofrojnë nxënësve edukim vetëm në çështjet e shkrim-leximit dixhital. Referenca për edukimin mediatik mund të gjendet vetëm në disa programe aftësish të miratuara nga autoritetet e Ministrisë, si p.sh. programet STEAM. Duhet të theksojmë se në këto programe arsimimi mediatik nuk është qëllim në vetvete.

Megjithatë, mësuesit kanë mundësinë të inkorporojnë praktika që synojnë rritjen e aftësive të rinjve në edukimin mediatik gjatë Zonës Fleksibile në arsimin fillor. "Zona fleksibël e aktiviteteve ndërtematike dhe krijuese", e cila është pjesë e programit javor që zgjat të paktën dy orë, kërkon me temën e saj të lirë dhe metodologjinë aktive të përmbushë një qëllim të dyfishtë: së pari, të kompensojë joelasticitetin, njëanshmërinë. dhe fragmentimi i shkollave; së dyti, për të futur ngadalë praktikën e përditshme të mësimdhënies me parimet dhe praktikat e saj. Për sa i përket arsimit të mesëm ose të lartë, është mbështetur tek mësuesit që të prezantojnë mjete edukative që do të rrisin aftësitë në lidhje me shkrim-leximin mediatik.

Gjatë pandemisë, Ministria e Arsimit zhvilloi programe MOOC drejtuar mësuesve të të gjitha niveleve të arsimit. Synimi i këtyre programeve ishte rritja e aftësive të mësuesve në shkrim-leximin dixhital në mënyrë që të mund të përballonin nevojat që lindën pas ardhjes së koronavirusit. Programet e trajnimit u fokusuan në katër aftësitë bazë që quhen 4C (bazuar në inicialet e emrit të tyre në anglisht); Këto janë Bashkëpunimi, Komunikimi, Mendimi Kritik dhe Kreativiteti, të cilat, së bashku, ndihmojnë mësuesit dhe studentët të menaxhojnë këto sfida.

Në lidhje me trajnimin për çështjet e edukimit mediatic, Ministria ka krijuar një platformë online, Televizionin Arsimor. Mësuesit, studentët dhe qytetarët kanë akses në burime të hapura arsimore audiovizuale për arsimin fillor, të mesëm, të lartë dhe të mësuarit gjatë gjithë jetës.

Materiali që mund të merret nga platforma dhe është i disponueshëm për të gjithë ka temat e mëposhtme:

- Siguria e internetit në terma të thjeshtë.
- Siguria në rrjetet sociale
- Ngacmimi kibernetik me fjalë të thjeshta Ngacmimi kibernetik
- Mësoj për të dhënat personale
- Përdorimi i tepërt i internetit
- Rregullat e sjelljes së mirë në internet
- Joshja në Internet – kujdes
- Varësia kibernetike
- Rregullat e sjelljes së mirë në internet
- Lajme të rreme

Seminaret e mëposhtme ofrohen edhe në format video::

- Seminar online mbi bullizmin kibernetik
- Seminar online mbi varësinë kibernetike
- Ueb tutorial SafeLine - Përmbajtje ilegale
- Webinar SafeLine - këshilla të dobishme
- Ueb tutorial i SafeLine për ankesat për përmbajtje të paligjshme

Përveç kësaj, Televizioni Arsimor ka vendosur çmimin "Arsimimi mediatic" i cili shpërblen praninë sistematike të një shkolle në prodhimin kreativ dhe qasjen kritike të Medias Audiovizive.

Një organizatë që i përket sektorit të gjerë publik dhe është e përfshirë në mënyrë aktive në çështjet që lidhen me edukimin mediatic është Qendra Kombëtare e Mediave Audiovizive dhe Komunikimit (EKOME). EKOME lançoi të enjten një partneritet të ri me UNESCO-n dhe rrjetin arsimor të GAPMIL-Aleancës Globale për Partneritete në Alfabetizmin Mediatic dhe Informacionit, duke synuar të promovojë aftësitë e shkrim-leximit mediatic në Evropën Jugore.

EKOME ishte partneri grek në një projekt që krijoi mjetin evropian të quajtur "EduMediaTest". Mjeti, i cili tashmë është i hapur dhe i disponueshëm për përdorim nga komuniteti i shkollës, përshkruhet si mjeti i parë i kombinuar për të vlerësuar njohuritë dhe aftësitë në edukimin mediatic dhe dixhital për

nxënësit e moshës 14-18 vjeç. EduMediaTest miratohet nga Ministria e Arsimit, për aplikim dhe zbatim në komunitetin shkollor të Arsimit të Mesëm të Greqisë.

Laboratori i Gazetës së Paqes (PJL), i cili është pjesë e Departamentit të Gazetarisë dhe Masedias të Universitetit Aristotele të Selanikut, është në një shkallë të gjerë me çështjen e edukimit tale. Çdo vit PJL organizon Javën e Literaturës Mediatike, së cilës i referohet fjalia publike dhe seminare në Athinë dhe qytete të ndryshme në Greqinë veriore me qëllimet e ndërgjegjësimit mbi këtë tem. Punëtoritë e drejtohen bibliotekarëve, gazetarëve, edukatorëve dhe trajnerëve të dëshirojnë të kenë njohuritë e tyre dhe të njihen me praktikën e reja për çështjet që më lidhin me shkrimin e medias. Pra, PJL kryen kërkime akademike në terren. Për sa i përket sigurisë dixhitale, “Qendra Greke e Ndërgjegjësimit - Saferinternet.gr” është themeluar në vitin 2004. Ajo po zbaton aktivitete të ndryshme, si seminare informative, seminare për trajnimin e trajnerëve për edukatorët, dhe fushata online dhe offline. Qëllimi kryesor i Qendrës është siguri i një mjedisi më të sigurt online. Fushata homonime e sigurisë në internet është zbatuar që nga viti 2004 dhe sipas Saferinternet.gr qëllimi kryesor i fushatave të tyre është:

- *Mbroni të miturit nga përmbajtja, kontakti dhe sjellja e paligjshme dhe e dëmshme në lidhje me internetin dhe teknologjitë e tjera online.*
- *Krijoni ndërgjegjësimin dhe edukoni prindërit për mënyrat se si mund të mbrojnë veten dhe ata mund t'i mbrojnë fëmijët e tyre nga rreziqet e mundshme që gjenden në përdorimin e gabuar të teknologjive online, si interneti dhe telefoni celular.*
- *Promovoni aspektet pozitive të teknologjive online si mjete të vlefshme për rritjen e cilësisë së jetës sonë të përditshme.*
- *Edukoni mësuesit për përdorimin e sigurt të internetit, duke u siguruar që ata janë të vetëdijshëm për përfitimet dhe rreziqet, me qëllimin për të krijuar veprime me efekt shumëfishues brenda klasës.*
- *Inkurajoni dialogun midis të miturve dhe prindërve për përdorimin e duhur të teknologjive në internet dhe çështjet e sigurisë, promovoni sigurinë në internet dhe të menduarit kritik.*
- *Mbështetni (gjyshërit) prindërit, edukatorët si dhe të miturit me materiale të përshtatshme ndërgjegjësuese dhe informuese.*

3. Metodologjia

Për të krijuar Udhëzimet gaMEfy, partneriteti ndërmori një sërë aktivitete të kërkimore në vendet e tyre përkatëse, me synimin për të kuptuar gjendjen e edukimit mediatic dhe nevojat e të rinjve.

Metodologjia e kërkimit përfshin disa hapa vijues:

1. Partnerët kryen hulumtime në tavolinë mbi gjendjen e artit të edukimit mediatic në vendet partnere; partnerët kërkuan legjislacionin ekzistues dhe kryen kërkime në dy pyetjet e mëposhtme:
  - a. Cila është gjendja aktuale e artit për edukimin e shkrim-leximit mediatic? (A ka në dispozicion klasa formale, programe mësimore, kurse, etj.? A ka shumë nisma joformale? A janë të njohura ato? A kanë bërë ndonjë hap për edukimin e shkrim-leximit mediatic në vendin tuaj?)
  - b. A ka ndonjë hulumtim ekzistues mbi gjendjen e edukimit mediatic në vendin tuaj? Nëse ka vetëm në gjuhën tuaj, mund t'i referoheni dhe gjithashtu të përktheni pikat kryesore, të bëni përmbledhje dhe përfundime mbi to. The resulting research is presented within the Literature review of the current Guidelines.
2. **Pilotimi** i lojës gaMEfy: pas finalizimit të lojës edukative gaMEfy dhe testimit të saj, partnerët vendosën për numrin minimal për madhësinë e grupit, të përshtatshëm për pilotim, në lidhje me mbledhjen e të dhënave për Udhëzimet gaMEfy. Siç ishte planifikuar, të gjithë partnerët kryen të paktën 5 runde pilotimi, në të cilat, qoftë online ose personalisht, ata ftuan grupin minimal prej 5 të rinjsh për të luajtur lojën gaMEfy. Të dhënat e mbledhura përmes lojërave përdoren për të analizuar nivelin real të edukimit mediatic midis të rinjve në vendet partnere dhe përshkruhen në pjesën tjetër të udhëzimeve të gaMEfy.
3. **Pyetësorë** për reagime dhe **grupe fokusi** me të rinjtë mbi temën e edukimit të shkrim-leximit mediatic: Në fund të çdo sesioni pilotues të lojës gaMEfy, pjesëmarrësve iu kërkua të plotësonin një Pyetësor të Formularit Google, në lidhje me arsimimin mediatic në përgjithësi. Ndërsa prekin temën e lojës si një mjet edukativ, shumica e pyetjeve në këtë anketë fokusohen në atë se si të rinjtë e kanë përjetuar edukimin e shkrim-leximit mediatic; realitetin dhe nevojat e tyre. Rezultatet nga pyetësori janë analizuar gjithashtu në pjesën tjetër të Udhëzimeve të gaMEfy.
4. **Krijimi i rekomandimeve** të politikave bazuar në të gjithë punën e projektit gaMEfy. Partnerët e projektit gaMEfy kanë punuar mbi temën e edukimit mediatic në mënyrë aktive jo

vetëm për kohëzgjatjen dhe qëllimin e projektit, por në iniciativa të tjera, duke ndërvepruar me ekspertë të temës, politikëbërës, drejtues të mendimit në vendet partnere. Bazuar në të gjitha hulumtimet e kryera gjatë gjithë projektit; të gjitha takimet joformale me palët e interesuara; pilotimi i lojës gaMEfy; ngjarje shumëfishuese në vende të ndryshme, partneriteti gaMEfy propozon rekomandime politikash specifike për një vend dhe në mbarë BE-në për përmirësimin e nivelit të edukimit mediatik dhe krijimin e mekanizmave të zbatueshëm dhe të dobishëm për zhvillim në këtë sferë. Rekomandimet e krijuara të politikave mund të gjenden më vonë në këtë dokument.

Kufizimet

Edhe pse partneriteti i gaMEfy është përpjekur të hulumtojë temën dhe ta paraqesë atë me integritetin dhe zell maksimal, si çdo studim, ai ka disa kufizime:

- **Madhësia e kampionit:** Edhe me të gjithë partnerët që kryejnë pilotimin për gaMEfy, krahasuar me popullsinë e të rinjve në vendet partnere, madhësia e kampionit nuk është përfaqësuese për vendet. Megjithatë, të dhënat nuk janë të parëndësishme, pasi hetojnë në thellësi çështjet e edukimit dhe edukimit mbi median dhe përfshin një mekanizëm "sigurie" në leximin e rezultateve reale nga lojtarët e lojës gaMEfy.
- **Kufizimet e lojës:** Është e rëndësishme të pranohet se loja mund të mos jetë plotësisht e barabartë në vështirësi ndërmjet niveleve. Kur luan lojën gaMEfy, një lojtar mund ta ketë shumë më të lehtë me disa tema në krahasim me të tjerat. Kjo buron nga natyra e përgjithshme e temave të ndryshme, por është edhe për shkak të asaj se si diskutohen tema të ndryshme në lidhje me edukimin mediatik në shoqëri në baza ditore. Tema të tilla si "E-Safety" kanë një "përparësi" për sa i përket shkallës më të lartë të saktësisë së përgjigjeve, të paktën pjesërisht sepse pyetjet, në lidhje me temën, theksohen shpesh dhe nga shumë burime të ndryshme, ndërsa me tema të tjera, materiali mund të jetë më i largët dhe i panjohur për të rinjtë.
- **Pyetëtori:** Siç u përmend, pas pilotimit të lojës gaMEfy, partneriteti përdori si metodë kërkimi një anketë të Formave të Google. Anketa kishte pyetje cilësore dhe sasiore. Të gjitha pyetjet u lanë opsionale për t'u përgjigjur, prandaj madhësia e kampionit të përdorur më vonë në dokument për vizualizimin e të dhënave dhe gjetjet ndryshojnë në varësi të numrit të përgjigjeve. Megjithatë, në të gjitha pyetjet përgjigjet e mbledhura janë gjithmonë më shumë se 50 dhe për këtë arsye statistikisht të rëndësishme.

4. Gjetjet dhe analizat e hulumtimit

Duke filluar nga loja që pret në faqen e internetit gaMEfy, shuma totale e lojtarëve të numëruar deri në mars 2022 është 567. Faqja e internetit mban gjurmët e lojtarëve që janë të përsëritur dhe që kanë një llogari. Shuma totale e lojtarëve që kanë luajtur një pjesë të një loje të paktën dy herë është 254. Kjo tregon se pothuajse gjysma e të gjithë lojtarëve janë kthyer për të luajtur, ndoshta në mënyrë që ata të mund të arrijnë në kështjellë dhe/ose të fitojnë më shumë distinktivë duke përfunduar me sukses një kategori.

Më poshtë është tabela që gjenerohet nga vetë loja si metrikë dhe statistika. Në shikim të parë, vërehet se kategoria më e luajtur (sipas numrit të lojtarëve) është Literacy Media Dixhitale, ndërsa më e suksesshme (për sa i përket saktësisë) është Verifikimi i Informacionit dhe Mendimi Kritik.

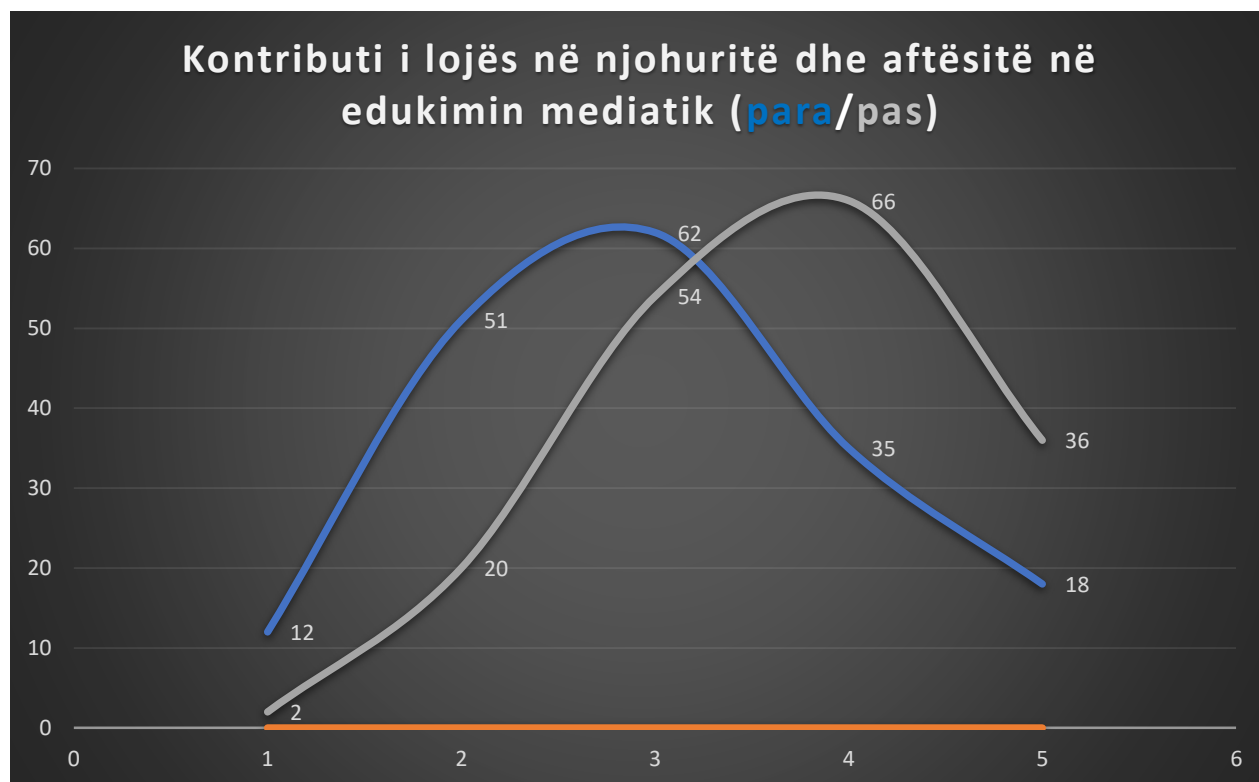
Për më tepër, distinktivët e bronzë jepen kur shkalla e suksesit të kategorisë është të paktën 30%. Për argjendin, shkalla e suksesit e nevojshme është nga 30% deri në 70% dhe në fund çdo shkallë suksesi rreth 70% do t'i japë lojtarit një distinktiv ari. Kjo përzierje e niveleve të suksesit dhe çmimeve u zgjodh në mënyrë që të kishte një sistem të balancuar shpërblimi midis vështirësive. Vlen të theksohet se në nivelin e Kalasë nuk jepen distinktivë. Përfundimi me sukses i nivelit të kalasë rezulton në dhënien e certifikatës.

Kategoria	Pjesëmarrës	Nr. i pzetjeve	Saktësia	Distinktivë Ari	Distinktivë Arxhendi	Distinktivë Bronzi
Shërbimi publik dhe media komerciale në epokën dixhitale	115	25	32.01%	7	51	48
Përgjegjësia sociale e mediave dixhitale	109	15	30.66%	12	40	49

Verifikimi i informacionit dhe mendimi kritik	98	28	61.57%	41	41	10
Media dixhitale	136	22	36.72%	12	73	37
Literaturë në media dixhitale	225	35	37.30%	18	107	50
e-siguria	102	23	48.47%	21	66	10
Kështjella	61	14	14.32%	N/A	N/A	N/A

Tabela e mësipërme ofron një pasqyrë fillestare se si loja kontribuon në aspektin edukativ të edukimit mediatik. Vetëm rezultatet nga loja nuk ofrojnë të gjithë "fotografinë". Pjesëmarrësve që morën pjesë në ngjarjet e shumëfishimit iu kërkua të plotësonin një pyetësor në internet në mënyrë që të mblidhnin komente bazuar në pyetjet si dhe të mblidhnin disa informacione në lidhje me njohuritë e tyre të përgjithshme mbi edukimin mediatik.

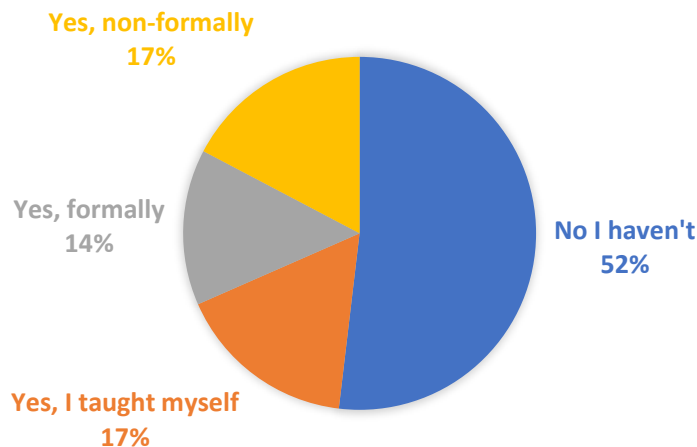
Shifrat në grafikun e mëposhtëm paraqesin përgjigjet individuale të dhëna. Në boshtin horizontal 1 është e dobët, 2 e drejtë, 3 e kënaqshme, 4 shumë e mirë, 5 e shkëlqyer. Kjo u përdor nga pjesëmarrësit si një vetëvlerësim për të treguar nivelin e njohurive dhe aftësive mbi edukimin mediatik para dhe pas lojës. Është e rëndësishme të theksohet se pjesëmarrësit iu përgjigjën të dyja pyetjeve në fund të lojës dhe jo para dhe pas lojës.

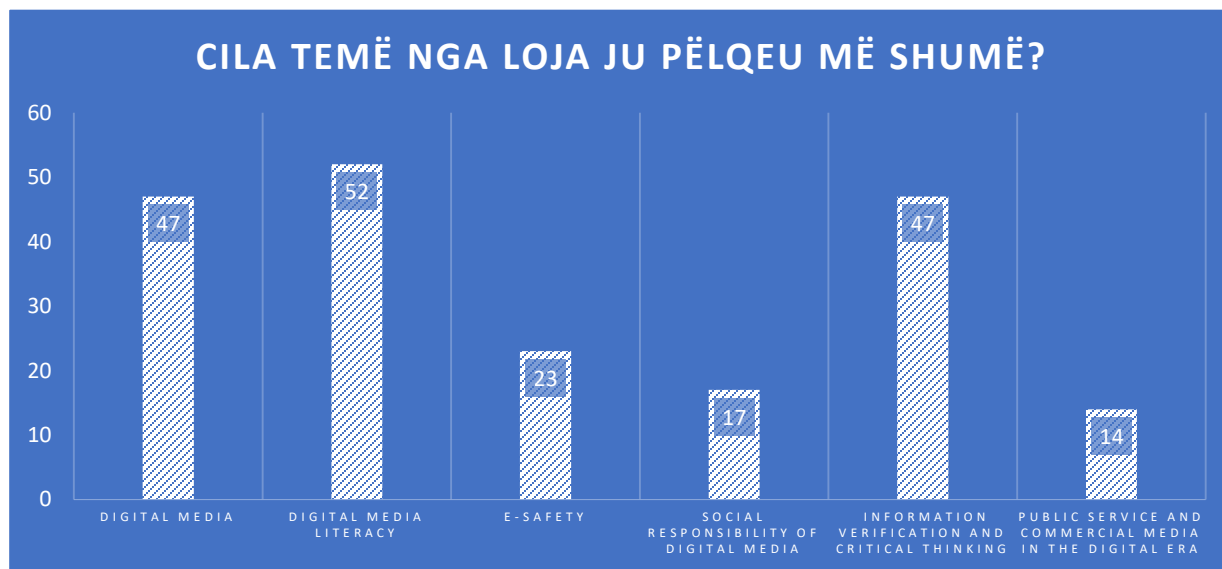
Siç shihet nga grafiku i shpërndarjes dhe vija e trendit, duket se ka një ndryshim të dukshëm në njohuritë dhe aftësitë për edukimin mediatik. Të dhënat tregojnë se pjesëmarrësit që luajnë lojën, të vetëvlerësuar, se ndihen më të ditur pasi luajnë lojën. Veçanërisht, ata që u përgjigjën shumë mirë (4) para se të luanin lojën pothuajse u dyfishuan pasi luajtën lojën. Për më tepër, numri i pjesëmarrësve që e renditën nivelin e tyre të njohurive si të drejtë (2) përpara se të luanin lojën, u ul me më shumë se gjysmën; me edhe më pak vota Dobët (1); dhe edhe më shumë pjesëmarrës që votojnë Shumë mirë.

Për më tepër, kur u pyetën nëse kanë studiuar Alfabetizmin Mediatik përpara se të luanin lojën ose të merrnin pjesë në pilotim, nga 133 përgjigje, më shumë se gjysma e pjesëmarrësve thanë se nuk e kishin bërë. Për më tepër, gjysma tjetër e pjesëmarrësve kishin studiuar shkrim-leximin mediatik ose përmes mësimit formal si shkolla e mesme dhe kurset universitare; nëpërmjet vetë-mësimdhënies me kurse online dhe materiale që kishin gjetur vetë; së fundi përmes të mësuarit joformal, siç janë klasat jashtëshkollore dhe Arsimi Joformal (NFE)

A KENI STUDIUAR NDONJËHERË MË PARË PËR EDUKIMIN MEDIATIK?

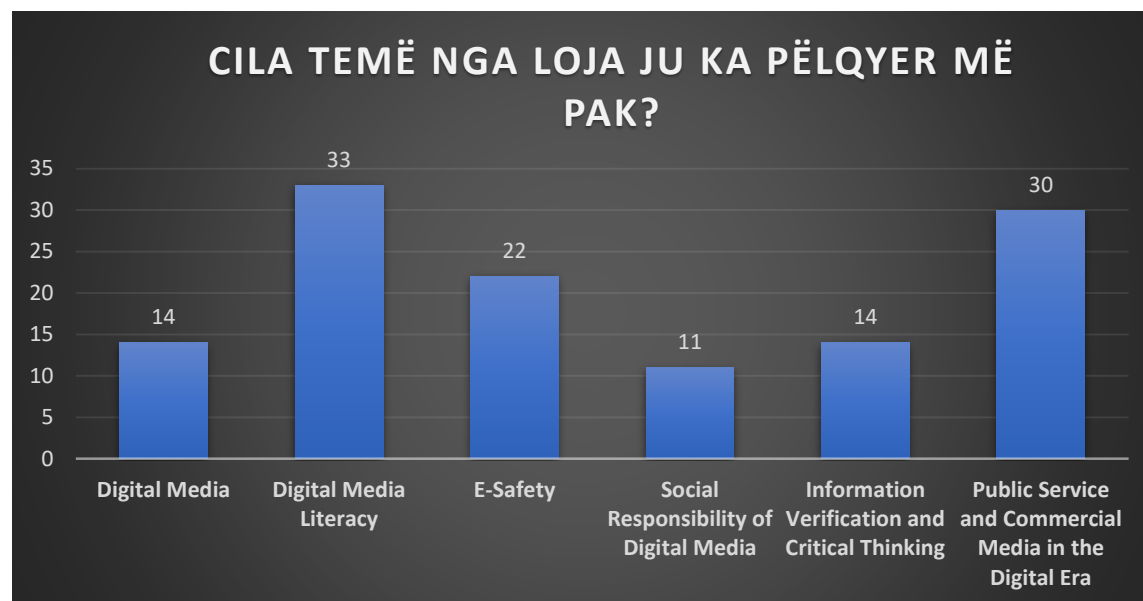

Për më tepër, pjesëmarrësve iu kërkua të votojnë se cilat tema u pëlqejnë më shumë dhe më pak. Ata kishin mundësinë të zgjidhnin më shumë se një temë dhe rezultatet ishin si më poshtë.

Gjetjet tregojnë se Literatura Dixhitale për Median u votua si tema që u pëlqeu më së shumti me të dytin dhe të tretën të renditur në mesin e mediave dixhitale dhe verifikimit të informacionit dhe mendimit kritik. Duke lidhur të dhënat nga statistikën e lojës, arsyeja që Literacy Media Dixhitale u votua si më e këndshme mund t'i atribuohet faktit se kishte edhe më shumë lojtarë. Për Median Dixhitale, ishte e dyta më e luajtur dhe Verifikimi i Informacionit dhe mendimi kritik ka aktualisht rezultatin më të lartë të saktësisë (përgjigjet më të sakta) dhe kështu mund t'i bëjë pjesëmarrësit të votojnë si të këndshëm.

Konsorciumi donte gjithashtu komente se cila temë ishte më e pëlqyer. Ky informacion është i dobishëm sepse ofron një pasqyrë se çfarë mund të përmirësohet.

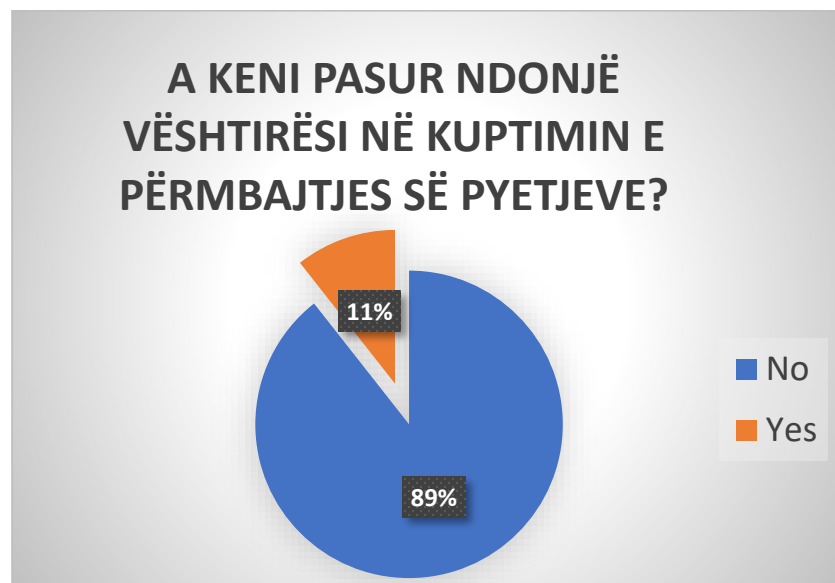
Ajo që është interesante është se Literacy Media Dixhitale pavarësisht se ishte më e pëlqyera (siç shihet më lart) u votua gjithashtu si më pak e këndshme. Kjo mund të shpjegohet edhe nga numri i madh i lojtarëve të kësaj kategorie. Për më tepër, kjo renditje mund të shpjegohet edhe nga numri më i madh i pyetjeve që pjesëmarrësit duhej t'i përgjigjeshin, së bashku me një shkallë të ulët saktësie që nënkuptonte që pjesëmarrësit duhej t'i kalonin të gjitha pyetjet ndoshta më shumë se një herë.

Gjithashtu, Shërbimi Publik dhe Mediat Tregtare në Epokën Dixhitale mund të mos kenë qenë të këndshme për shkak të saktësisë së ulët dhe numrit më të ulët të distinktivëve të artë.

Sa i përket temave të lojës, të pyetur se cila është tema më e rëndësishme nga loja për të mësuar, pjesëmarrësit votuan për Literacy Media Dixhitale (e cila gjithashtu u votua më e mira dhe më pak e këndshme). Kjo mund të shpjegohet nga analiza e dhënë më parë, por edhe nga afërsia e grupit të synuar me median dixhitale dhe rreziqet e saj. Të rinjve u kujtohet vazhdimisht që të kenë akses dhe të vlerësojnë në mënyrë kritike median që ata konsumojnë; pjesa më e madhe është dixhitale; për shkak të rreziqeve të dezinformative dhe lajmeve të rreme. Për më tepër, kjo do të shpjegonte pse Media Dixhitale është votuar si më pak e

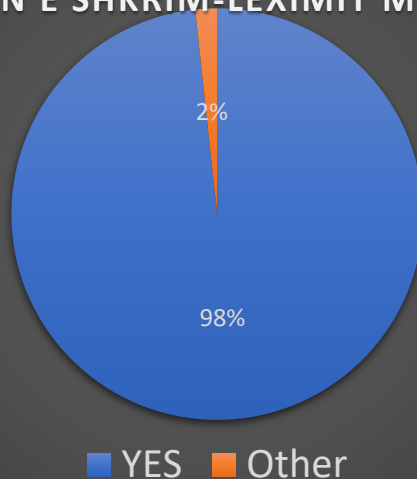
rëndësishme për faktin se grupi i synuar tashmë është i aftë për median dixhitale dhe nuk mendon se duhet të edukohet më shumë për të.

Pavarësisht vështirësive në disa tema dhe faza si Kalaja, shumica e pjesëmarrësve raportuan se nuk kishin ndonjë vështirësi për të kuptuar përmbajtjen e pyetjeve. Në fakt, 89% thanë se nuk kishin probleme për të kuptuar.

Së fundi, në lidhje me konceptin e lojës gaMEfy në përgjithësi, statistikat e mëposhtme tregojnë se një lojë e tillë e krijuar është një mjet efektiv dhe tërheqës për të edukuar të rinjtë mbi edukimin mediatik.

A BESONI SE LOJA GAMEFY ËSHTË NJË MJET I MIRË PËR EDUKIMIN E SHKRIM-LEXIMIT MEDIATIK?

Ndër përgjigjet, "tjetri" ishte përfaqësues i përgjigjeve që tregonin për potencialin dhe hapësirën për përmirësim, por asnjë përgjigje nuk e hodhi poshtë plotësisht dobinë e lojës.

Siç u përshkrua në metodologjinë e mësipërme, partnerët kryen kërkime jo vetëm përmes pyetësorit, rezultatet e të cilit u diskutuan deri më tani, por edhe brenda fokus grupeve më të vogla, në bazë të të cilave të gjithë partnerët krijuan raporte narrative.

Lidhur me gjendjen aktuale të edukimit të shkrim-leximit mediatik si në mjediset e të mësuarit formal ashtu edhe në atë joformal, gjetjet nga raportet narrative sugjerojnë se pavarësisht nga demografia e larmishme e grupit të synuar (për sa i përket nivelit arsimor), shumica e njerëzve kanë pasur mundësi mësimi në joformale. aktivitetet. Disa nga pjesëmarrësit thanë se projektet Erasmus+ dhe shkëmbimet e të rinjve ishin përvoja e tyre e parë me edukimin dhe dezinformimin mediatik. Një mënyrë tjetër e edukimit për edukimin mediatik për disa nga grupet e fokusit ishte vetë-mësimi nëpërmjet kurseve, seminareve dhe videove online. Megjithatë, në rastin e Kosovës, në të dyja ngjarjet e tyre, pjesëmarrësit e fokus grupeve kishin një sfond të fortë në edukimin mediatik përmes edukimit formal. Ata vunë në dukje se edukimi mediatik ishte pjesë e planprogramit të tyre akademik. Megjithatë,

ata ranë dakord se një mënyrë më praktike e mësimdhënies së shkrim-leximit mediatik do të ishte shumë e dobishme, në vend që të mbështeteshin vetëm në teori..

Kur u pyet nëse gjendja e edukimit për edukimin mediatik është e mjaftueshme; për sa i përket përmbajtjes, disponueshmërisë, ndikimit; në secilin prej vendeve partnere apo jashtë saj, pothuajse të gjitha fokus grupet thanë se ishte e pamjaftueshme. Shumë duket se pajtohen se nuk ka një fokus të veçantë nga institucionet formale të të mësuarit për të promovuar edukimin e shkrim-leximit mediatik, por një mbështetje në organizimin e të mësuarit joformal për të marrë detyrën. Përveç kësaj, disa argumentojnë se nëse ka një iniciativë për të promovuar edukimin e shkrim-leximit mediatik, ajo rrjedh nga zhvillimet e fundit mbi rëndësinë e mediave sociale.

Pikat e përbashkëta të mënyrave më të dobishme të të mësuarit për edukimin mediatik për shumicën e grupeve ishte formati i të mësuarit. Në shumicën e rasteve, pjesëmarrësit argumentuan se një metodë ndërvepruese dhe tërheqëse do të ishte më e dobishme. Të tjerë vërejnë se referencat ndaj kulturës pop dhe krijimi i videove të shkurtra edukative do të përputhej me formatin e medias që konsumojnë tashmë shumica e të rinjve. Konsensusi i përgjithshëm është se një lëndë si edukimi mediatik mund të mësohet dhe, në disa raste, duhet të mësohet zyrtarisht në klasa ku nxënësit dhe studentët mund të mësojnë bazat në identifikimin e lajmeve të rreme, megjithatë, ajo duhet gjithashtu të jetë më tërheqëse dhe zgjeruese në mënyrë që mund të bashkohen edhe shumë të tjerë (jashtë mjedisit shkollor). Një pikë e ngritur nga fokus grupi i Dialogut Evropian është se edukimi i edukimit mediatik, ndërkohë që duhet të mësohet që në moshë më të re në sistemin arsimor formal, ka shumë njerëz që kanë përfunduar arsimin e tyre dhe kështu janë të ekspozuar ndaj më pak mundësive për të mësuar; të paktën zyrtarisht; dhe si rrjedhim ka nevojë për arsimim joformal edhe në terren.

Për më tepër, kur u pyetën se çfarë mund ta bëjë të dobishëm dhe tërheqës edukimin e shkrim-leximit mediatik, shumica ranë dakord se formati që ka loja gaMEfy është tashmë mjaft tërheqës pasi që e bën lojën e procesit të të mësuarit. Frymëzon konkurrencë të

shëndetshme dhe i motivon ata të mësojnë më shumë ose përmes fjalorit dhe burimeve shtesë, ose përmes kërkimit të tyre. Për më tepër, në disa fokus grupe u përmend se dobia e arsimimit mediatic mund të demonstrohet më mirë duke treguar rezultatin e arsimimit të ulët mediatic. Duke nxjerrë shembuj mbi ndikimin e indeksit të ulët të shkrim-leximit mediatic mbi demokracinë, shëndetin personal dhe publik, bullizmin kibernetik, njerëzit do të binden më shumë të mësojnë për edukimin mediatic.

Për më tepër, pjesëmarrësit e fokus grupeve u pyetën për rastet kur arsimimi mediatic i bëri ata ta shihnin një situatë ndryshe. Në shumicën e rasteve, pjesëmarrësit iu referuan pandemisë aktuale globale dhe efekteve të mashtrimeve dhe dezinformatave në shëndetin publik. Shumë thanë se iniciativa dhe tendenca aktuale e kontrollit të fakteve i motivon ata të zbulojnë të vërteta dhe mite të rreme, ndaj të cilave u ekspozuan që në moshë të re, qoftë në tekstet e shkollës së vjetër, qoftë në njohuritë e transmetuara nga bashkëmoshatarët e tyre. Përveç kësaj, pasi filluan të vlerësonin në mënyrë kritike disa nga mediat që konsumojnë, ata nuk mund të mos vlerësonin ngadalë të gjitha mediat që konsumojnë, duke kërkuar burime, duke kontrolluar faktet dhe duke gjetur arsye pse disa artikuj janë shkruar ashtu siç janë (me manipulim emocional, fjalor të ekzagjeruar etj.).

Për më tepër, pjesëmarrësit u pyetën për mjetet e nënvlerësuara të shkrim-leximit mediatic dhe çfarë do të këshillonin ata të rinjtë se çfarë duhet t'i kushtonin vëmendje. Përgjigjet varionin në varësi të demografisë së grupeve të fokusit. Disa përmendën se komentet dhe diskutimet në mediat sociale mund të jenë të njëanshme dhe se duhet kushtuar vëmendje se çfarë forme paragjykimi kanë njerëzit dhe çfarë paragjykimi ka media. Megjithatë, shumica bien dakord për një pikë të përbashkët që do ta këshillonin veten të jenë shumë të kujdesshëm në atë që postojnë në rrjetet sociale. Është bërë edhe më i rëndësishëm - nocioni se ne jemi krijues të mediave në shumë raste pa qenë të vetëdijsëm apo të ndërgjegjshëm për këtë. Mund të jetë një koment në një forum ose postim në Facebook, ose një foto e postuar në Instagram ose Pinterest. Si krijues të tillë të mediave, ata mbajnë përgjegjësi për atë që postojnë apo komentojnë. Gjithashtu, fakti që mediat e postuara në internet "do të jenë gjithmonë online" i bëri ata më të vetëdijsëm për atë që duan t'u lidhet. Kishte dhe ekziston

një tendencë e "udhëtimit" pas në kohë dhe rishikimit të postimeve të vjetra të personazheve të famshëm apo njerëzve me interes, shumë herë "zbulimit" të përmbajtjeve për të cilat njeriu mund të pendohet në gjendjen aktuale. Njerëzit ndryshojnë, dhe ndonjëherë edhe mendimet e tyre dhe se ndoshta opinionet e vjetra ose postimet në internet mund të përdoren kundër dikujt në të ardhmen. Shembujt e zakonshëm të dhënë ishin emrat e vjetër të postës elektronike që njerëzit mbanin ose postimet/cicërimat në mediat sociale. Shembujt tjerë janë dhënë në lidhje me zgjedhjet e Shteteve të Bashkuara të vitit 2016 dhe valët e dezinformatave që çuan në shumë protesta dhe kompromis të proceseve demokratike.

Për më tepër, ata u pyetën nëse loja gamefy i ka bërë ata të rimendojnë çdo temë që është diskutuar gjatë lojës dhe pilotimit. Ndërsa shumica vunë re se kishin qenë të vetëdijshëm për këto tema nga hulumtimi i tyre, ata vlerësuan që loja prekte këto tema dhe ajo që i ndihmoi edhe më shumë janë shembujt e shumtë të përdorur në pyetjet e lojës. Janë dhënë disa përgjigje dhe komente të dukshme për përgjegjësinë sociale që ata kanë si konsumatorë dhe krijues të përmbajtjes. Sidomos, tani kemi një audiencë të madhe potenciale kur krijojmë media, kur rishikëmbim lajme, apo shprehim opinione si fakte, etj. në internet. Për më tepër, një temë tjetër që u diskutua në këtë pyetje ishte sasia e informacionit që është në dispozicion dhe e lidhur me një individ dhe në shumë raste të pavetëdijshëm se sa faqe interneti kanë akses në këtë informacion, gjë që sugjeron se E-Safety dhe mbledhja e të dhënave është shumë e rëndësishme.

Së fundmi, por jo më pak e rëndësishme, si ekspertë, punëtorë rinorë, qytetarë aktivë dhe në përgjithësi rini aktivë, pjesëmarrësve të fokus grupeve iu kërkua të jepnin ndonjë këshillë (nëse do të mundnin) për politikëbërësit dhe vendimmarrësit për të ardhmen e edukimit të edukimit mediatic. Një sugjerim ka të bëjë me zbatimin e edukimit të shkrim-leximit mediatic nga niveli i shkollës fillore pasi studimet aktuale tregojnë se edhe më shumë të rinj po konsumojnë media në moshë më të re se brezi aktual. Studentët e universitetit sugjerojnë gjithashtu se do ta vlerësonin nëse do të kishin në dispozicion një lëndë zgjedhore për edukimin mediatic. Përveç kësaj, shumë sugjeruan që qeveria dhe zyrtarët dhe përfaqësuesit e shtetit duhet të jenë më të zëshëm dhe transparent në lidhje me dezinformatat, lajmet e

rreme dhe propagandën. Ose duke mbështetur projekte që ndihmojnë në luftimin e kësaj ose duke udhëhequr me shembull dhe duke rritur vetëdijen. Një shembull u dha për Presidenten sllovaqe Zuzana Čaputová dhe ekipin e saj publicitar që shpesh krijon përmbajtje për edukimin rreth edukimit mediatik dhe rreziqeve të hapësirës online. Ata vazhdojnë të sugjerojnë se nevojitet futja e mënyrave alternative dhe ndërvepruese të mësimdhënies së shkrim-leximit mediatik dhe se duhet të ekzistojnë edhe platforma të kontrollit të fakteve të financuara nga shteti. Megjithatë, disa pjesëmarrës të fokus grupeve gjithashtu përmendën se nuk mund të mbështeten plotësisht në projektet dhe iniciativat shtetërore, sepse në vendet e tyre ka mungesë besimi nga njerëzit ndaj shtetit dhe kjo shkakton dikotomi mes njerëzve.

Konkluzioni kryesor nga statistikat e lojës, anketa pas lojës dhe fokus grupet, duket se ka një interes dhe nevojë në lidhje me temat e Literaturës në Media Dixhitale dhe E-Sigurisë. Ndërsa të rinjtë fillojnë të konsumojnë media (dixhitale) në një moshë edhe më të re në krahasim me gjeneratat e mëparshme, ekziston nevoja për t'i mbrojtur ata dhe për t'u siguruar mjetet e nevojshme për të vlerësuar në mënyrë kritike dhe për të diskutuar rreth medias që ata konsumojnë. Përveç kësaj, ne kemi parë gjithashtu një zhvendosje të madhe nga media tradicionale në media dixhitale nga qeveritë dhe zyrtarët e tjerë. Në fakt, ata që zgjedhin të përdorin mediat dixhitale për të drejtuar fushata dhe për të filluar iniciativa kanë parë një përgjigje më të mirë pozitive nga audienca/grupi i tyre i synuar. Prandaj, njerëzit duhet të identifikojnë më mirë kur mediat dixhitale manipulohen ose paragjykojnë. Për më tepër, tema e sigurisë elektronike po bëhet edhe më e spikatur për shkak të numrit të faqeve të internetit dhe platformave online që ruajnë dhe përdorin informacionin personal që jepet. Në përgjithësi, shumica do të pajtoheshin se mënyra më efektive e mësimdhënies së shkrim-leximit mediatik do të ishte me një metodë ndërvepruese angazhuese që nuk duhet t'i ngjajë strukturës ose formës së sistemit formal arsimor.

5. Rekomandime të politikave

Duke marrë parasysh politikat aktuale, nevojat dhe peizazhin në vendet e fokusit dhe në të gjithë BE-në, veprimet dhe masat e përshkruara në faqet në vijim propozohen nga konsorciumi Gamefy që do të ndërmerren për të përmirësuar edukimin e medias dhe informacionit në vendet e tyre dhe në Bashkimin Evropian në tërësi.

Slovakia

1. Njohuria mediatike mund të jetë një lëndë më vete, ose pjesë e një lënde ndërsektoriale. Sipas "E ardhmja e arsimit dhe aftësive 2030 Korniza konceptuale e të mësuarit" të OECD-së, shtimi i lëndëve ose fushave të reja mësimore mund të çojë në mbingarkesë të kurrikulës, ndërsa futja e tyre brenda lëndëve ekzistuese mund të jetë sfiduese, duke pasur parasysh kompleksitetin konceptual të disa prej këtyre kompetencave. Disa prova sugjerojnë se mësimi i lëndëve specifike të kontekstit në izolim mund të mos jetë efektiv. Duke pasur parasysh natyrën e shkrim-leximit mediatik dhe lidhjen e tij me tema të tjera - si të drejtat e njeriut - është më mirë që kjo fushë të përfshihet në lëndë të tjera (si IT, historia, edukimi qytetar, etj.) dhe t'i kushtohet më shumë theks. Këto lëndë do të kërkonin më shumë kohë në oraret e shkollave.
2. Do të ishte gjithashtu e dobishme përfshirja e një sërë kompetencash dhe burimesh të ndryshme në dokumentet e krijuara nga autoritetet publike në bashkëpunim me organizatat që punojnë në këtë fushë për t'i dhënë udhëzime shkollave.

Bullgaria

1. Edukimi mediatik të përfshihet në kurrikulat shkollore

Në ditët e sotme, media është shumë e përhapur dhe integrimi i një lënde të detyrueshme që lidhet me arsimimin e mediave dixhitale në kurrikulat shkollore është thelbësore për zhvillimin efektiv si të të rinjve ashtu edhe të të rriturve. Një politikë e tillë do t'i ndihmojë studentët, nga njëra anë, të jenë të sigurt gjatë lundrimit në internet dhe, nga ana tjetër, të jenë të arsimuar për diçka kaq të rëndësishme për zhvillimin e tyre të ardhshëm. Do të ishte gjithashtu shumë e dobishme nëse një lëndë e tillë do të integrohej në të gjitha nivelet e ndryshme të shkollës, madje edhe në kopshte, por do të ishte mirë të merren parasysh disa alternativa të TNA.

2. Një raport vjetor i porositur nga qeveria për Sigurinë në Internet dhe performancën e platformave të njohura online

Meqenëse të rinjtë shpenzojnë shumë kohë në mediat sociale dhe aplikacione dhe faqe interneti të tjera të njohura, një raport i tillë do të ishte një ndihmë e madhe për prindërit dhe mësuesit në procesin e kontrollit të asaj që fëmijët dhe nxënësit bëjnë në telefonat e tyre dhe për të siguruar sigurinë e tyre në internet. Raporti duhet të përfshijë se cilat platforma përmbajnë rreziqe të larta për përdoruesit, si dhe këshilla dhe udhëzime për sigurinë në internet.

3. Krijimi i një organizate kombëtare që merret me dhe promovon edukimin mediatik dixhital

Një organ i tillë kombëtar duhet të merret me: ofrimin e kurseve për mësues/edukatorë/punonjës rinorë/prindër për edukimin e mediave dixhitale; kryerja e kërkimeve mbi edukimin e mediave dixhitale, lehtësisht të arritshme për të gjithë; ndihmën me/udhëheqjen e raportit vjetor të lartpërmendur, si dhe kryerjen dhe shpërndarjen e studimeve të tjera për edukimin e shkrim-leximit mediatik; duke punuar në bashkëpunim me organizata të tjera vendore apo ndërkombëtare që merren me këtë temë; realizimi i programeve dhe iniciativave edukative mediatike si forma të të mësuarit joformal; dhe me shume.

4. Mbështetje më e madhe nga qeveria për organizata të ndryshme lokale që merren me promovimin e edukimit të medias dixhitale

Ka shumë organizata lokale, OJQ, shoqata (si në fushën e arsimit të të rinjve ashtu edhe të të rriturve), qendra rinore etj. që punojnë në projekte dhe realisht sjellin një ndryshim dhe kontribuojnë në promovimin dhe mësimin e shkrim-leximit të mediave dixhitale. Por nëse mbështeten nga qeveria, rezultati do të ishte më i madh. Për shembull, sigurimi i një buxheti për ato organe lokale për të kryer aktivitete shtesë që synojnë promovimin e shkrim-leximit të mediave dixhitale.

5. Respektimi i lirisë së shprehjes si një nga të drejtat kryesore të njeriut

Njohuria e mediave dixhitale është e lidhur ngushtë me lirinë e shprehjes dhe të gjitha shtetet e BE-së duhet të ofrojnë media të lira në mënyrë që njerëzit të inkurajohen të flasin dhe zëri i tyre të dëgjohet. Në këtë mënyrë do të promovohet jo vetëm shkrim-leximi mediatik dixhital, por edhe qytetaria aktive.

Slovenia

1. As there is no concrete and standalone subject for media literacy in Slovenian schools the recommendation would be that media literacy is implemented into the formal education system as either a standalone subject or as a topic included in the existing subjects.
2. The second recommendation would be an option that by enhancing the combination between the formal and non-formal education the media literacy is a topic that is covered by the non-formal education with non-formal methods. However, still as part of the formal education, yet implemented by the outside non-formal educators. This would also lessen the burden for the formal educators.

Kosova

1. Si rezultat i përkushtimit të shprehur gjatë konsultimeve fillestare, Zyra për Qeverisje të Mirë të Kosovës duhet të marrë drejtimin, në bashkëpunim me organizatat kryesore të shoqërisë civile, në vendosjen e strukturës organizative të një grupi fillestar punues. Grupi fillestar i punës do të jetë gjithashtu përgjegjës për caktimin vullnetar të një aktori përfaqësues për çdo grup të identifikuar të palëve të interesuara - nga përfaqësues të pakicave individuale, ekspertë të temave, përfaqësues të industrisë, etj.
2. Grupi fillestar i punës do të ketë për detyrë të zgjerojë objektivat strategjike dhe specifike të zhvilluar më sipër dhe të hartojë një listë fillestare të pishtarëve dhe kontribuesve në çdo zinxhir objektivash. Grupi fillestar i punës duhet gjithashtu të sigurojë që të gjithë kontribuesit e mundshëm në objektivat strategjike janë kontaktuar përpara çdo sesi pune dhe do të marrin pjesë në proces.
3. Nën mbikëqyrjen e Zyrës për Qeverisje të Mirë, grupi fillestar i punës, në bashkëpunim me grupet e punës me objektiva strategjike, do të zhvillojë gjithashtu mekanizma gjurmues për strategjinë, politikën dhe procesin e zbatimit. Këta mekanizma gjurmues do të shërbejnë për të siguruar që procesi të vazhdojë përpara dhe të gjerohet progresin.
4. Pasi të jenë krijuar grupet e punës për objektivat strategjike dhe të jenë caktuar rolet drejtuese të grupit të punës për objektivin strategjik, këto grupe do të zhvillojnë plane të detajuara pune, duke përfshirë zhvillimin e studimeve bazë për të arritur objektivat e tyre përkatëse.

5. Procesi i përmendur më sipër duhet të përfshijë të gjithë aktorët kritikë. Në rastin e grupeve të marginalizuara të papërfaqësuar, duhet bërë një përpjekje shteruese për të gjetur përfaqësues ose ekspertë të grupeve të marginalizuara nëse përfaqësimi vullnetar rezulton i vështirë për t'u siguruar. Përfshirja duhet të sigurohet për të adresuar nevojat e më të cenuarve gjatë gjithë këtij procesi.
6. Një fushatë e gjerë ndërgjegjësimi duhet të kryhet përpara punës së strategjisë nga grupet e punës për objektivat strategjike. Fushata ndërgjegjësuere duhet të edukojë publikun në përgjithësi për konceptet fillestare të MIL, qëllimin e grupit fillestar të punës dhe grupet strategjike të punës dhe të ofrojë opsione për përfshirjen e reagimeve mbi procesin për të gjithë qytetarët.
7. Të gjitha grupet duhet të zhvillojnë plane të detajuara strategjike, legislative dhe zbatuese pas sesioneve fillestare të punës që do të plotësojnë dhe/ose zëvendësojnë këtë dokument si një dokument fillestar për MIL në Kosovë.

Greqi

1. Njohuria mediatike duhet të përfshihet si pjesë e kurrikulës zyrtare të shkollës në nivele të ndryshme (nga kopshti deri te shkolla e mesme).
2. Njohuria mediatike duhet të jetë pjesë e kurrikulave në kolegje, fakultete ose departamente që ofrojnë arsim në fushën e pedagogjisë. Do të ndihmonte shumë në promovimin dhe zhvillimin e mëtejshëm të kësaj fushe.

Në mbarë BE-në

1. Në mënyrë që të përmirësohet cilësia e lëndëve të edukimit mediatik në shkolla, është e rëndësishme që së pari t'u ofrohet arsimim cilësor formal dhe joformal për mësuesit. Do të ishte gjithashtu e dobishme të rritet numri i bibliotekarëve me aftësi për të dhënë mësim MIL në shkollat fillore, të mesme, shkollat dhe institucionet e arsimit të lartë.
2. Si arsimi formal ashtu edhe ai joformal duhet t'i kushtojë vëmendje dhe të ofrojë kompetenca nga fusha më pak tradicionale të edukimit mediatik, siç është shkrim-leximi për filmin.
3. Në këtë kontekst, duhet të zhvillohet dhe zbatohet trajnimi i trajnerëve me theks të veçantë tek edukatorët (mësimdhënësit, etj.) për mënyrën e aplikimit të shkrim-leximit mediatik në klasa. Kjo është më se e nevojshme për të patur një aplikim efektiv të edukimit mediatik dhe informacionit.

4. Zbatimi i trajnimeve për të rriturit apo pensionistët dhe ata që lidhin brezat duhet të inkurajohet dhe mbështetet, pasi këto aktivitete janë jetike për zhvillimin e shoqërisë së arsimuar në media, por mungojnë mundësitë përkatëse.
5. Është e rëndësishme të nxitet edhe edukimi mediatik dhe informativ i krijuesve të medias, pasi kompetencat përkatëse i ndihmojnë ata në përpjekjet për të rritur besimin në media dhe për të parandaluar, reaguar dhe trajtuar forma të ndryshme të keqinformimit dhe përmbajtjes së shtrembëruar. Tema e etikës së medias duhet të plotësohet me përgjegjësinë sociale në përgjithësi.
6. E gjithë kjo duhet të jetë pjesë e detyrueshme e kurrikulave në kolegje, fakultete ose departamente që ofrojnë arsim në fushat e gazetarisë, medias, komunikimit ose marrëdhënieve me publikun. Në shkollat fillore dhe të mesme mund të futet një lëndë vullnetare. Arsimi joformal duhet të ofrohet nga OJQ të specializuara, shtëpi mediatike ose në bashkëpunim të të dyjave.
7. Qytetarët duhet të kenë mundësi të marrin pjesë në prodhimin e produktit mediatik dhe të japin reagime për prodhuesit e mediave, pozitive dhe negative. Qytetarët duhet të kenë mundësi të ndajnë opinionet e tyre për median me ata që mund të ndihmojnë për të mbështetur një marrëdhënie pozitive midis fëmijëve dhe medias: prindërit, profesionistët duke përfshirë mësuesit dhe të rriturit dhe të rinjtë e tjerë.
8. Është e rëndësishme të mbështeten kërkimet, seminarët dhe konferencat që synojnë të bashkojnë palët e interesuara në të gjithë profesionet dhe sektorët që diskutojnë mbi edukimin mediatik.
9. Rrjetëzimi i zgjeruar përmes shkollave dhe qendrave rinore dhe bashkëpunimi me autoritetet publike duhet të inkurajohet dhe mbështetet.
10. programe përmes nismave pas shkollës, programe me bazë komuniteti: mundësi bashkëkurrikulare; partneritete dhe lidhje me programet e edukimit formal, p.sh., festivalet e filmit për të rinj; faqe interneti të krijuara nga të rinjtë, zine, partneritete publike private etj.
11. Duhet të krijohen strategji kombëtare ose evropiane MIL. Procesi duhet të përfshijë të gjithë aktorët kritikë, duke përfshirë grupet e papërfaqësuar të marginalizuara, për të adresuar nevojat e të gjitha grupeve gjatë gjithë procesit. Nëse nuk është tashmë kështu, arsimimi mediatik duhet të përfshihet si pjesë e kurrikulës zyrtare të shkollës në nivele të ndryshme (nga kopshti deri te shkolla e mesme).

6. Përfundimet

Bazuar në raportet individuale të gjendjes së artit nga vendet partnere si dhe në rezultatet e kërkimeve cilësore të kryera përmes fokus grupeve mes të rinjve, mund të thuhet se edukimi dixhital dhe mediatic nuk është i mjaftueshëm. Megjithëse edukimi mediatic ka fituar më shumë rëndësi në një numër në rritje vendesh dhe kryesisht në formën ndërkurrikulare, çështjet problematike vazhdojnë për vendosjen e tij të mirëmbënytur dhe për vlerësimin e efektivitetit të tij.

Shkrim-leximi mediatic dhe informacioni është tashmë i përfshirë në kurrikulat formale dhe planet e përgjithshme arsimore të shumë vendeve. Shkollat mund të zbatojnë lëndët përkatëse në mënyra të ndryshme – ofrojnë vetëm kompetenca bazë ose të avancuara. Megjithatë, problemi kryesor është se lëndët e edukimit mediatic në shkolla ndonjëherë janë të një cilësie të dobët, me disa përjashtime, sipas intervistave me anëtarët e grupeve të fokusit. Megjithatë, në disa vende si Kosova apo Bullgaria mungon plotësisht në kurrikulën shkollore.

Pjesë e pazëvendësueshme e shkrim-leximit mediatic është mendimi kritik, falë të cilit njerëzit kontrollojnë ose reflektojnë dyfish të gjitha mesazhet mediaticke. Numri i mundësive të të mësuarit joformal po rritet, megjithatë ai synon kryesisht të rinjtë. Ekziston një kërkesë për mundësi dhe mjete të reja mësimi të identifikuar, megjithatë do të jetë e rëndësishme të rritet ndërgjegjësimi për ato mundësi dhe rëndësinë e edukimit mediatic dhe informacionit tek më shumë mësues, shkolla, qendra rinore dhe palë të tjera të interesuara. Angazhimi më i madh i mediave në edukimin e edukimit mediatic në përgjithësi dhe bashkëpunimi i tyre me OJQ-të dhe institucionet e arsimit formal do të ishte gjithashtu i dobishëm. Kuptimi më i gjerë i publikut për etikën e medias dhe përgjegjësinë sociale rrit arsimimin mediatic, por gjithashtu i bën mediat të reflektojnë më shumë për përmbajtjen e tyre.

Shumica e aktiviteteve dhe mjeteve të edukimit mediatic në sektorin joformal janë fokusuar në përdorimin e sigurt të internetit dhe teknologjive të komunikimit, veçanërisht mediave sociale, gjuhës së urrejtjes, dezinformimit dhe të menduarit kritik. Numri i aktiviteteve që fokusohen në të kuptuarit e botës së medias dhe zbulimin e dezinformatave është gjithashtu në rritje, por edukimi i krijuesve të medias për edukimin mediatic dhe theksi mbi praktikat joetike, manipuluese ose joprofessionale (nocioni se jo vetëm lajmet e rreme dhe dezinformimi janë një çështje) në media. janë ende tema marginale.

Një mjet shumë efektiv për rritjen e shkrim-leximit dixhital medial është loja simuluese gaMEfy, e cila është testuar shumë pozitivisht. Pavarësisht problemeve të vogla me pyetjet e përzgjedhura, 89% e njerëzve thanë se nuk e kishin problem të kuptonin përmbajtjen. Të anketuarit konfirmuan se njohuritë e tyre mediatike dixhitale u përmirësuan pas lojës.

Rekomandimet e politikave të propozuara nga partnerët e projektit në bazë të hulumtimeve të mëparshme janë gjithashtu shumë të vlefshme. Është një grup rekomandimesh kombëtare që ndryshonin në disa aspekte sepse bazoheshin në realitete të ndryshme kombëtare. Megjithatë, ishte gjithashtu e mundur të identifikoheshin disa ngjashmëri, të cilat janë formuluar në publikim si rekomandime të politikave në mbarë BE-në. Një nga konkluzionet dhe rekomandimet kryesore është - "Për të përmirësuar cilësinë e lëndëve të edukimit mediatik në shkolla, është e rëndësishme që së pari të ofrohet arsim cilësor formal dhe joformal për mësuesit."

Rezultatet e projektit Gamefy kanë një potencial për t'u përdorur si bazë për veprimet që integrojnë dhe zhvillojnë edukimin mediatik në sistemin arsimor. Pra, frymëzohuni dhe përdorni mjetet tona edukative në punën tuaj rinore ose në ndryshimin e politikave në këtë fushë!